

**ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA GÖREV
YAPAN BRANŞ ÖĞRETMENLERİNİN İŞ VE
OKUL
YÖNETİCİLERİYLE İLİŞKİLERİNDEN
KAYNAKLANAN STRES DÜZEYLERİNE
İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ**

**İbrahim BİLEK
(Yüksek Lisans Tezi)
Haziran 2001**

ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA GÖREV YAPAN BRANŞ
ÖĞRETMENLERİNİN İŞ VE OKUL YÖNETİCİLERİYLE İLİŞKİLERİNDEN
KAYNAKLANAN STRES DÜZEYLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

İbrahim BİLEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Danışman: Doç. Dr. Esmahan AĞAOĞLU

Eskişehir
Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Haziran 2001

Bu Tez Çalışması Anadolu Üniversitesi Araştırma Fonu'na Desteklenmiştir.

Proje No: 002629

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ

ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA GÖREV YAPAN BRANŞ ÖĞRETMENLERİNİN İŞ VE OKUL YÖNETİCİLERİYLE İLİŞKİLERİNDEN KAYNAKLANAN STRES DÜZEYLERİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

İbrahim BİLEK

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Haziran 2001

Danışman: Doç.Dr. Esmahan AĞAOĞLU

Birey üzerinde olumlu ve olumsuz sonuçlara neden olan stres, genellikle kişide sıkıntı yaratan olaylar karşısında yaşanan tepki süreci olarak tanımlanmaktadır. Birey yaşamını sürdürürken yaşadığı sorunlar nedeniyle psikolojik, fizyolojik ve davranışsal tepkiler vermektedir. Bu tepkilerin hepsi, ortaya çıkan yeni koşullara uyuma yönelik olmaktadır. Değişen koşullara uyum sağlayamamak ise bireyin performansını olumsuz yönde etkilemektedir. Bu açıklamalar doğrultusunda değerlendirildiğinde öğretmenlik en stresli meslekler arasında kabul edilmektedir.

Bu araştırmada ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin iş ve okul yöneticileriyle ilişkilerinden kaynaklanan stres düzeylerini belirlemek ve stres düzeylerinin cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem ve branş değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya çıkarmak amaçlanmaktadır.

Araştırma yöntemi olarak tarama modeli kullanılmıştır. 1999-2000 eğitim-öğretim yılında Eskişehir il merkezindeki 30 ortaöğretim kurumunda görev yapan 1477 branş öğretmeni araştırmanın evrenini, oransız küme örnekleme yöntemiyle seçilen 443 öğretmen de örneklem grubunu oluşturmaktadır. Verilerin analizinde frekans, yüzde, varyans analizi ve t-testi kullanılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, ortaöğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin stresli oldukları bulunup, stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışları nedeniyle yüksek stresli oldukları ortaya çıkarılmıştır. İş stresi düzeylerinin cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem ve branş değişkenlerine göre farklılık göstermediği, ancak stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına göre kıdem, yaş ve branş değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu nedenle araştırma sonunda branş öğretmenlerinin stres düzeylerinin düşürülmesi veya yönetimi konusunda çalışmalar yapılması önerilmiştir.

ABSTRACT

THE STRESS LEVELS OF THE BRANCH TEACHERS EMPLOYED IN THE SECONDARY SCHOOLS THAT ARE CAUSED BY WORK STRESS AND HARMONY PROBLEMS WITH ADMINISTRATORS

Ibrahim BİLEK

DEPARTMENT OF EDUCATIONAL SCIENCES

ANADOLU UNIVERSITY, INSTITUTE OF EDUCATIONAL SCIENCES

Advisor: Assoc. Prof: Esmahan AĞAOĞLU

Stress, which has both negative and positive effects on the individual, is in general considered to be a reaction to the process which is experienced during the periods of discomfort. In real life, the individual shows a psychological, physiological and behavioural reaction depending on the problem s/he has. All these reactions occur according to the adaptation to given conditions. Disharmony with the changing conditions has a negative effect on the individual's performance. According to the explanations above, teaching is considered to be one of the most stressful jobs in the world.

This study aims at showing whether the stress levels of the secondary school teachers caused by the relations with their superiors vary in terms of sex, age, marital status, seniority and branches by determining the stress rates and as the result of this, developing new suggestions and solutions.

The study has been done through survey method. The control group is consisted of 1477 branch teachers teaching at 30 secondary schools in Eskişehir, the sample group is consisted of 443 teachers teaching at eight different schools that were randomly chosen through group sampling. The data were analysed through frequency, percentage, variation analysis and t-test.

The findings of the study show that the secondary school teachers undergo a high level of stress due to the superiors' attitudes towards them. The levels of their work stress did not differ in terms of sex, age, marital status, professional seniority and branch, but according to the superior's attitudes causing a high level

of stress it was suggested that there was a statistically meaningful differentiation in terms of professional seniority, age and study branch. Finally, new studies should be carried out to reduce and control the stress that the secondary school teachers undergo.

JÜRİ ve ENSTİTÜ ONAYI

İbrahim BİLEK'in "Ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin iş ve okul yöneticileriyle ilişkilerinden kaynaklanan stres düzeylerine ilişkin görüşleri" başlıklı tezi 02 /11/ 2001 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Doç.Dr. Esmahan AĞAOĞLU

Üye : Doç.Dr. Coşkun BAYRAK

Üye : Yrd.Doç.Dr. Ayşen NAMLI

Doç. Dr. Coşkun BAYRAK
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

Bu araştırma ile eğitim örgütlerinde görev yapan öğretmenlerde stres konusunda duyarlılık geliştirmek, yaşamın kaçınılmaz bir parçası olan stresten korkmadan çözülebilecek sorunların üzerine gitmek, ancak bireyin kontrolü dışındaki ve değiştirilmesi olanaksız olan olayları, bedensel ve ruhsal sağlığı yitirmeden kabullenmek konusunda belli mesajlar vermek ve bu konuda yapılacak diğer araştırmalara ışık tutmak amaçlanmaktadır.

Araştırmanın her aşamasında yoğun işleri arasında büyük özveri ve katkılarını hiç esirgemeyen danışman hocam Doç. Dr. Esmahan AĞAOĞLU'na, araştırma yapmam konusunda beni yönlendiren, yüreklendiren ve destek olan değerli hocam Doç. Dr. Coşkun BAYRAK' a, istatistiksel hesaplamalardaki katkılarından dolayı değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Ayşen Gürcan NAMLU' ya ve tezin hazırlanmasında emeği geçen, okul yöneticilerine ve öğretmen arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi arz ederim.

Bu çalışma kızlarım Sezen ve Sezgi' ye armağan olsun.

Eskişehir,

Haziran 2001

İbrahim BİLEK

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZÜ.....	ii
ABSTRACT.....	iii
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
ÖZGEÇMİŞ.....	vii
ÇİZELGELER LİSTESİ	x
TABLolar LİSTESİ	xi
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	1
1.1.1. İlgili Araştırmalar.....	5
1.1.2. Problem Durumu.....	11
1.2. Amaç.....	13
1.3.Önem.....	14
1.4. Sayıtlılar.....	14
1.5.Sınırlılıklar.....	14
1.6. Tanımlar.....	15
2.YÖNTEM.....	16
2.1. Araştırma Modeli.....	16
2.2. Evren ve Örneklem.....	16
2.2.1. Öğretmenlere İlişkin Kişisel Bilgiler.....	18
2.3. Verilerin Toplanma Aracının Geliştirilmesi.....	19
2.4. Veri Toplama Aracının Uygulanması ve Verilerin Toplanması.....	21
2.5. Verilerin Çözümü ve Yorumlanması.....	22

3.BULGULAR VE YORUMU.....	23
3.1. Branş Öğretmenlerinin Stres Düzeylerine İlişkin Görüşleri.....	23
3.2. Branş Öğretmenlerinin Stres Puanlarının Kişisel Bilgilere göre Dağılımı.....	26
3.2.1. Cinsiyet.....	26
3.2.2. Yaş.....	27
3.2.3. Medeni Durum.....	28
3.2.4. Mesleki Kıdem.....	30
3.2.5. Branş.....	31
3.3. Branş Öğretmenlerinin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarına İlişkin Görüşleri.....	32
3.4. Branş Öğretmenlerinin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarına İlişkin Görüşlerinin Kişisel Bilgilere göre Dağılımı.....	35
3.4.1. Cinsiyet.....	35
3.4.2. Yaş.....	36
3.4.2. Medeni Durum.....	39
3.4.4. Mesleki Kıdem.....	40
3.4.5. Branş.....	43
4.ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	46
4.1. Özet	46
4.2. Sonuç	47
4.3. Öneriler.....	48
4.3.1. Uygulamacılar İçin Öneriler.....	48
4.3.2. Araştırmacılar İçin Öneriler.....	49
EKLER.....	50
KAYNAKÇA.....	97

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge 1: Örneklem Grubundaki Öğretmenlere Uygulanan Anketin Geri Dönüş Oranları.....	19
Çizelge 2: Örneklem Grubundaki Öğretmenlerin Kişisel Bilgilere Göre Dağılımı.....	20

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1 : Öğretmenlerin Stres Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Puan Aralıklarına Göre Dağılımları.....	25
Tablo 2 : Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı.....	26
Tablo 3 : Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Dağılımı.....	29
Tablo 4 : Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları.	30
Tablo 5 : Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Dağılımları.....	31
Tablo 6 : Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	31
Tablo 7: Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Dağılımları.....	32
Tablo 8: Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	32
Tablo 9: Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Branş Değişkenine Göre Dağılımı.....	33
Tablo 10: Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Branş Değişkenine Göre Varyans Analizlerinin Dağılımları.....	34
Tablo 11: Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımları.....	36
Tablo 12: Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t- Testi Sonuçları.....	38
Tablo 13: Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Yaş Değişkenine Göre Dağılımları.....	39
Tablo 14: Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Yaş Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	40
Tablo 15: Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Yaş Değişkenine Göre t -Testi Sonuçları.....	40
Tablo 16: Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Medeni Durum Değişkenine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	41
Tablo 17: Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Medeni Durum Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları.....	42
Tablo 18: Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Mesleki Kıdem Değişkenine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	43
Tablo 19: Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Mesleki Kıdem Değişkenine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	44
Tablo 20: Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Mesleki Kıdem Değişkenine Göre t -Testi Sonuçları.....	44
Tablo 21: Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Branş Değişkenine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı.....	46
Tablo 22: Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Branş Değişkenine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları.....	47
Tablo 23: Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Branş Değişkenine Göre t -Testi Sonuçları.....	47

1.GİRİŞ

1.1.Problem

Günümüzde bireylerin baskı ve zor kullanma gibi güçlerin etkisine karşı bir direnç (Baltaş ve Baltaş,1998, s.23) göstermeleri durumunda kullanılan stres kavramını ilk kez ortaya atan Selye (1946) organizmanın her türlü değişime karşı ortaya koyduğu yaygın bir tepki olarak tanımlanmıştır. Selye'nin çok benimsenen bu tanımına göre stres mutsuzluk ya da sevinç kaynağı olabilir. Her iki durumda da bedenin isteme uyum sağlamak için gösterdiği tepki stres olarak kabul edilmektedir (Akt. Pehlivan, 2000, s.2).

Stres terimi genellikle kişide sıkıntı yaratan olaylar karşısında yaşanan bir tepki süreci olarak kabul edilmektedir. Bernard stresi “ zevk veren” ve “ zevk vermeyen” olarak ikiye ayırmıştır. Bu ayrımı da “ Eustress” ve “Dystress” kavramları ile tanımlamıştır. Bunlardan birincisi yaşandıkça neşe canlılık ve kazanç sağlayan, istenmesi gereken bir durumdur. Hans Selye de konunun bu boyutu üzerinde ömrünün son dönemlerinde ısrarla durmuştur. Cevabını da “ Acaba stres'in eş anlamlı olduğu şey sadece ‘dystress’ midir” sorusunu aydınlatmaya çalışarak aramıştır (Baltaş ve Baltaş, 1998, s. 67).

Örneklesek, insan yaşamında doğum ve ölüm iki önemli kavramdır. Ailesine yeni bir bireyin katılması kişide strese neden olurken; aynı ailede birinin ölümü de kişide stres yaratan çok önemli bir etkidir.

Tanner, Schnittjer, Atkins'e (1991) göre stres teriminin nasıl kullanılacağı konusunda günümüzde de belirsizlik devam etmektedir. Stres, psikoloji, ergonomi, psikiyatri, tıp, fizyoloji, eczacılık, sosyoloji ve antropoloji gibi bilim alanlarında farklı biçimlerde algılanmış ve bu algılayıştan dolayı da farklı biçimlerde kullanılmaktadır (Akt.Pehlivan, 2000, s. 4).

Lamberton ve Minor'a göre (1995), birey bir stres kaynağı ile karşılaştığında sempatik sinir sistemi (yaşatkan sinir sistemini oluşturan iki sinir sisteminden biri) etkin hale gelir. Bu durumda kalan bireyin bedeni “ Savaş ya da kaç tepkisi” gösterir. Bu tepki sürecinde bedende fiziksel ve kimyasal değişimler ortaya çıkar. Değişimler sonucunda

birey, stres kaynağı ile yüzleşmeye ya da kaçmaya hazır durumdadır. Bu durum kalp atışlarının hızlanması, tansiyonun yükselmesi, solunumun hızlanması ve ani adrenalin salgılanması biçiminde gelişir. Savaş ya da kaç tepkisinin ortaya çıktığı aşama genel uyum sendromu kuralına göre “alarm aşaması” olarak belirtilmektedir. Alarm aşamasını “uyum aşaması” izler. Stres kaynağıyla yüzleşilerek uyum sağlanırsa her şey normale döner. Bu aşamada kaybedilen enerji, yeniden kazanılmaya ve bedendeki yıkım giderilmeye çalışılır. Bu aşamada da sempatik sinir sistemi etkinliğini devam ettirmektedir. Ancak sempatik sinir sisteminin etkinliği alarm aşamasındaki kadar üst düzeyde değildir. Stresle başa çıkma konusunda başarı sağlandığı anda da parasempatik sinir sistemi (yaşatkan sinir sistemini oluşturan iki sinir sisteminden biri) etkin olmaya başlar. Kalp atışı, tansiyon, solunum düzene girer, kas gerilimi azalır. Eğer stres kaynağı ile başa çıkılmaz ve uyum sağlanamaz ise, fiziksel kaynaklar kullanılmaz hale gelir ve üçüncü aşamaya geçilir. Bu aşamaya da “tükenme aşaması” denilir. Tükenme aşamasında, pararasempatik sinir sistemi etkindir. Artık bu aşamada kişi tükenmiştir. Ancak stres kaynağı hala varlığını sürdürmeye devam eder. İşte bu aşamada stres kaynağı ile mücadele edilemezse birey başka stres kaynaklarının olumsuz etkilerine açık hale gelmiştir. Sonuçta bireyde fizyolojik hastalıklar dönemi başlar (Akt. Pehlivan, 2000, s. 6).

Genel uyum sendromuna örnek vermek gerekirse; sınıfını yıl sonu teftişine hazırlayan öğretmen yıl boyunca stres altındadır. Teftiş tarihi yaklaştığında stresin yoğunluğuda artar. Başarılı olup olamayacağı kaygısı öğretmeni tükenme noktasına getirebilir. Bu süreç içerisinde tükenme aşamasına gelmiş öğretmenler sık sık hastalanırlar ya da izin kullanırlar.

Motowildlo, Packard ve Manning’e (1986) göre, işyeri koşulları ve bireyin kişilik özellikleri stresli olayların algılanmasıyla bağlantılıdır. Yani stres yaratan olaylar iş ortamlarında bazı insanlar tarafından yoğun yaşanırken, bazılarını o derecede etkilemeyebilir. Okul ortamının temiz olmaması durumu her öğretmeni aynı derecede etkilemeyebilir. Ya da zil çaldığı halde derslerine girmemiş öğretmen grubuna yöneticinin bağırarak deslere girilmesini istemesi her öğretmenin stres düzeyine değişik ağırlıkta kaynaklık yapabilir. Mesleklerde de stres değişik yoğunluklarda yaşanır. Eş deyişle bazı mesleklerin stresli olması durumu, işin yapılış şekli veya o işin yapısıyla

ilgilidir. Öğretmenliğin de diğer meslek gruplarına göre daha stresli olduğu kabul edilmektedir (Akt.Balaban, 2000, s.176).

Öğrencilerin disiplin sorunları, aşırı kalabalık sınıflar, fazla bürokratik işler, yetersiz ücretler, terfi etme güçlükleri, müdür ve yöneticilerin yeterli desteğinin olmaması, bir okuldan başka bir okula isteği dışında yapılan atamalar, toplumun eleştirileri, duyarsız veliler (Russell, Altmaier ve Van Velzen 1987), kariyer fırsatlarının azlığı ve uygun olmayan fiziki koşullar (Friedman, 1991), öğretmenlerde strese neden olmaktadır. Ayrıca çalışılan okulun türü ve öğrencilerin bireysel özellikleri (Beck ve Gargiulo, 1983; Sucuoğlu ve Kuloğlu, 1996), öğretmenlerde stres ve tükenmenin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Akt. Balaban, 2000, s.176).

Sucuoğlu ve Kuloğlu tarafından yapılan (1996) bir araştırmada özel eğitim okulu öğretmenleri ve ilkokul öğretmenlerinin tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkarılmıştır. Ancak ilkokul öğretmenlerinin kişisel başarı puanlarının özel eğitim okulu öğretmenlerinden daha fazla olduğu belirtilmiştir. Öğretmenlerde strese ilgili başlıca belirtiler, fizyolojik düzeyde (baş ağrısı, ülser, migren), psikolojik düzeyde (depresyon, kaygı, uykusuzluk, yorgunluk), davranışsal düzeyde (sigara ve alkol kullanma, sağlıksız beslenme alışkanlıkları, işe devamsızlık, iş performansında gerileme), görülmektedir (Friedman, 1991; Guglielmi ve Tatrow, 1998; Russell, Altmaier ve Van Velzen, 1987). Bu durum öğretmenlerin iş performansında azalma, dikkat sorunları sonucu hatalarda artış, anlayış ve hoşgöründe azalma, bireyler arası ilişkilerde çatışma, duyarsızlık, suçluluk, hastalanma sıklığında artış ve erken emekli olma şeklinde ortaya çıkmaktadır (Akt. Balaban, 2000, s. 177).

Stresle ilgili araştırmalar stresörleri iki grupta toplamışlardır. Birincisi kişisel etkenler, ikincisi örgütsel etkenlerdir. Kişisel özelliklerle ilgili olanlar; sabırsızlık, huzursuzluk, saldırganlık, yarışmacılık, önemli oranda zaman baskısını duyma yaş ve cinsiyet gibi genetik özelliklerdeki değişkenlerdir. Bu özellikleri kişinin genetik yolla aldığı düşünülmektedir (Köknel,1985, s. 27). Örgütsel etkenler için ise; rol belirsizliği, rol çatışması, rol yüklemesi ve rolün çok az kullanımı, insanlardan sorumlu olma, kararlara katılım eksikliğidir (Balcı, 2000, s.13).

Russell, Altmaier ve Van Velzen, (1987) tarafından genç öğretmenlerin daha fazla duygusal tükenme içinde oldukları, öğretmenlerin içerisinde erkeklerin daha stresli

oldukları, ortaöğretim okulu öğretmenlerinin de diğerlerine göre daha stresli olduğu ortaya çıkarılmıştır (Akt.Balaban, 2000, s. 177).

Rol çatışması ve rol belirsizlikleri örgütte stres yaratmaktadır. Rol bir örgütte belirli bir durumda bireyden beklenen davranış biçimleridir. Bireyin rolleri konusunda yeterli bilgisi olmaması durumlarında rol belirsizliği ortaya çıkar. Rol belirsizliğinin stresle ilgili sonuçları psikolojik gerilim, verimsizlik, iş doyumsuzluğu, kendini bir işe yaramadığı duygusuna kaptırmadır. Öğretmenlik çeşitli meslek alanları içerisinde en çok görev ve rol üslenilmesi gereken meslekler arasındadır (Şanal, 1999, s.17). Eğitim kurumlarında yer alan herhangi bir öğretmen için muhtemel rol beklentileri; okulun ya da işin beklentileri, öğrencilerin beklentileri, velilerin beklentileri, ve rol yükümlüsünün beklentileridir. Bu farklı talep ve beklentilerin birbiriyle uyuşmadığı veya ters yönde geliştiği durumlarda bireyin karar verme mekanizmasında bazı aksaklıkların ortaya çıkması ve uygun davranışı gerçekleştirememesi rol çatışması olarak tanımlanmaktadır. Rol çatışması içinde olan bireylerin işlerinden aldığı tatmin çok az olmakta; diğer yandan örgüt içinde yöneticilerin karşıt sonuçlar doğuran kararlar alması da bu tatminsizliği artırmaktadır. Coch ve French'e göre (1984) bireyin kendisini ilgilendiren kararlara katılamaması yüksek strese neden olmaktadır. Birey kendisiyle ilgili kararlara katıldığında ise stresi azalmaktadır (Balcı, 2000, s. 12-14).

Pek çok okulda bürokratik yapıdan dolayı öğretmenler, okulla, çevresiyle ve kendisiyle ilgili kararlarda çok az yetkiye sahip olduklarını düşünmektedirler. Okularımızda oluşturulan öğretmenler kurulu toplantılarının, zümre öğretmenler kurulu ve şube öğretmenleri kurulu toplantılarının sonucunda alınan kararların karar niteliğinde ileri gitmediği görülmektedir. Çünkü alınan kararların tümü okul yönetmelikleri, emir ve yönergelerle sınırlandırılmış öğretmene hareket serbestliği olanağı tanınmamıştır.

Bireylerin örgütte yapılan işle ilgili kararların alınmasına katılma fırsatının olmaması onlar için önemli bir stres etkeni olarak ortaya çıkmaktadır. Frenc ve Capllan'a göre karar verme sürecine katılmanın olmayışıyla ortaya çıkan stres etkenleri, bireyin verimliliği üzerinde olumsuz etki yapmaktadır. Özellikle bireyin kendini ilgilendiren kararlarda fikrinin hiç sorulmaması ve sadece sonuçlarının bildirilmesi de, bireyin örgüte olan güvenini azaltır. Örgütteki değişikliklerden ve değişikliklere ilişkin bilgiden yoksun olmak, bireylere kendi

kişiliklerinin dikkate alınmadığını hissettirmek, onların morallerinin düşmesine ve kontrol duygularının sarsılmasına neden olmaktadır (Akt. Balaban, 2000, s.178).

Stres sonucu bireyde fizyolojik, psikolojik ve davranışsal belirtiler ortaya çıkmaktadır. Pek çok araştırma stresin insan sağlığı üzerinde etkisi olduğunu göstermiştir. Pek çok hastalık ile stres arasında ilişki bulunduğu da artık günümüzde genel kabul görmüştür. Yoğun ve uzun süreli stresin getirmiş olduğu tükenme aşamasında beden direncinin düştüğü ve hastalıkların etkisinin arttığı görülmektedir (Akt.Özdemir, 1998, s.6).

Birey, strese uyum sağlayamadığı zaman hastalıklarla muhatap olmaktadır. Bu hastalıklar; ishal, kabızlık, kusma ve ülser gibi sindirim sistemi hastalıkları, zayıflık ya da şişmanlık gibi metabolizma hastalıkları, yüksek tansiyon, kalp hastalıkları ve migren gibi dolaşım sistemi hastalıkları, sedef, ekzema, kurdeşen ve kaşıntı gibi deri hastalıkları, şeker hastalığı, kanser, alerjiler ve cinsel yetersizliklerdir. Kızgınlık, sinirlilik, kaygı, depresyon, gerilim ve sıkıntı gibi psikolojik sorunların yanında sigara içme, alkol ve uyuşturucu kullanma, fazla ya da az yemek yeme, saldırganlık ve kaza eğilimi gibi davranışsal belirtiler de görülmektedir (Akt.Pehlivan, 2000, s. 99-111).

1.1.1 İlgili Araştırmalar

Holmes ve Rahe 1967'deki araştırmalarında, insanlarda stres yaratan olguları listeler halinde düzenleyerek, her birine bir ağırlık katsayısı vermişlerdir. Bu katsayılar o olguların kişi üzerindeki stres yaratma gücünü gösterir. 1967 yılında yayınlanan ve T.H.Holmes ile R.H.Rahe tarafından oluşturulan listede 43 tane stres oluşturuıcı olgu yer almaktadır. Bu olgulara kişilerin verdikleri önem puanlarına göre oluşan ortalama puanlar 100 (eşin ölümü) ile 11 (trafik cezası alma) puan arasında değişmektedir. Bu stres kaynakları ile sağlık durumu arasındaki ilişkiyi arayan araştırmalarda stresin vücut direncini azalttığı ve hastalanma olasılığını yükselttiği öne sürülmektedir. Holmes ve Rahe'nin yaşamdaki önemli değişimleri gösteren liste incelendiğinde, bu stresli olayların çoğunluğunun iş hayatıyla ilgili olduğu görülecektir. Bir işi kaybetmek

ya da değiştirmek, yöneticiyle sorunlar yaşamak, çalışma saatlerindeki değişikliklerin oldukça stres yaratan türden etkenler oldukları görülecektir.

O'Neill ve Zeichner 1984'de çalışan 230 bayandan veri toplayarak yaptıkları araştırmalarında iş yerinde yaşanan sorunların sonucu olarak depresyon ve endişe (anxiete) yaşadıklarını ortaya koymuştur. İş yerindeki stresin bazı çalışanlar üzerinde önemli etkilerini olduğunu belirlemişlerdir.

Miller 1988'de gerçekleştirdiği araştırması bir örnek olay çalışmasıdır. Robert Hearsch Hughes, Aircraft şirketinde dört yıl başarılı bir deneticilik yapmuştur. Daha sonra bu şirketi General Motors üslenir. Robert Hearsch kurşun kalemle dolma kalem alma işiyle görevlendirilir. Siparişlerin tam olarak yerine getirilmediğini ve kayıtların düzensiz tutulduğunu görür. Günlerinin çoğunu sekretere kızarak geçirir. İşe erken varıp, geç gelmekte hatta hiç ara vermeden çalışmaktadır. Fakat daha sonra işler daha kötüye gider, deneticiler konumunun değiştirilmesini önerirler. Onun çalışkanlığını ve kararlılığını görmezden gelirler, hatta verilen partilere bile davet etmezler. Bu sırada yaşadığı baskının bedeli ağır olur. İşinden ayrılır. Şirket 20.000 \$ tazminat öder. İşinde yaşadığı yoğun stres nedeniyle Robert Hearsch karısını, evini ve işini kaybetmiştir. İş yerinde yaşanan stresten doğan kazalar, sağlık şikayetleri, işe gitmeme ve yetersiz performans milyarlarca kayba yol açmaktadır. Ayrıca iş stresi çalışanları ev ve aile hayatında da mutsuzluğa itmekte ve evlilikleri tehlikeye sokmaktadır.

Dunn ve Cobb 1962'de yaptıkları çalışmada, hangi işlerin daha fazla stresli olduğunu belirlemeye çalışmışlardır. Ulusal enstitüye göre sekreterler, garsonlar, büro yöneticileri ve işçiler en fazla stres yaşayan meslek gruplarındanlardır. Hava kontrolörleri, polis memurları, lise öğretmenleri, tıp doktorları ve borsacılar da stresli iş grubunda yer alırlar.

Seliger'in 1982'deki araştırmasında, üst düzey yönetici konumunda 1000 kişi arasında yapılan çalışmada bu kişilerin aynı ırk ve cinsiyettekilere göre %37 daha az ölüm oranına sahip oldukları ortaya çıkmıştır. Öte yandan 2352 kadın yönetici üzerinde yapılan çalışma büyük yetkilere sahip bu kadınların yaşıtlarına göre daha sağlıklı olduğu ve % 29 daha az ölüm oranına sahip oldukları ortaya çıkarmıştır.

Haynes ve Feinleib 1980'de gerçekleştirdikleri araştırmalarında, düşük ücretle çalışan bayan işçilerin yüksek risk arz eden oranda koroner sorunu yaşamakta olduğunu bulmuşlardır. Yüksek statüdeki çalışanların neden daha sağlıklı olduklarını araştırmış ve açıklamasını kontrol edilemeyen stresörlerin kontrolümüz altında olanlardan daha fazla hasar verici olmasına bağlamıştır. Yöneticiler yaşamlarındaki stresörler üzerinde daha fazla kontrole sahiptirler. Çalışanların plan ve programları yöneticilere bağlıdır. Kontrol edilmezliğin yanı sıra işin başka boyutları da çalışanların huzurunu bozabilir. İşin belirsizliği daha fazla stresle özdeşleşmiştir. Örneğin bir polis memuruna amirinin birisi toplumla iyi ilişkiler kurmanın iyi olacağını söylerken, başka amiri insanların içinde korku yaratmanın daha iyi olacağını söylediğinde kafası karışabilir. Aynı zamanda ağır iş yükü ya da kişiler arası çatışma, endişe (anxiety) fiziksel semptomlar ve iş doyumsuzluğu biçiminde ortaya çıkar. Öte yandan örgütsel sınırlamalar çalışma şartları, meslekte yaşanan stresle ilgilidir. Bu etmenler bir arada düşünüldüğünde meslek çok stresli hale getirilebilir. Belirsizlik, kontrolsüzlük, günlük telaşlar, hareketli tartışmalar stresi arttırmaktadır.

Kienan'ın 1987'de yaptığı araştırmasında, ilk bakışta stresin kişinin işine müdahale ettiğini ortaya çıkarmıştır. Stresin performansı olumsuz etkilediğine dair bulguları vardır. Örneğin bir araştırmada deneklerden tereyağının margarinle, şekerin şeker parçalarıyla, sakarinle, balla, limonla, şekerlemelerle, çikolatayla olan benzer yönleri arasındaki çözümlenmeleri yapmaları istenmiştir. Korkutulan denekler korkutulmayan deneklerle karşılaştırıldığında elektrik şoku verileceği beklentisi içinde olan deneklerin cevapları daha az dikkatle yaptıkları ve bütün alternatifleri düşünmeden yanlış sonuçları seçtikleri gözlenmiştir. Burada ilginç olan şey, stres altında kalan deneklerin yeterince performans gösterememeleridir. Cezalandırma korkusu bu deneklerin performansını olumsuz yönde etkilemiştir. Stres ve iş performansı arasındaki ilişki basit bir ilişki değildir. Gürültü ve sıcaklık gibi çevresel stresörlerin etkilerini araştıran bazı çalışmalar stresin performansa zarar verdiğini göstermektedir.

Anderson, 1990'da araştırmasında, yüksek uyarımın ancak tehditten dolayı ortaya çıktığında performansı engelleyebileceği göstermişdir. Kişinin işini kaybedeceği korkusu ve tehtiti işte yaygın bir stres kaynağı olabilir. Cezalandırma korkusundan doğan uyarım, performansı sınırlı şartlar altında geliştirecektir.

Freidman ve Rosenman 1974'da araştırmalarında, stresli çalışma koşullarında çalışanların daha fazla uyarımla karşılaştıklarını bulmuşlardır. Burada çalışanların zihninde her zaman işlerin zamanında bitirilmesi gerektiği, işi kontrol edememe duygusu geliştirmektedir. Araştırmacılar strese yol açaabilecek iki karmaşık kişilik değişkenini geniş çaplı bir biçimde araştırmaktadırlar. A tipi kişilikli bireyler genellikle rekabetçi, aceleci ve saldırgandırlar. Yürüyüşleri, konuşmaları ve yemek yemeleri hızlıdır. Gecikmelere ve bekletilmelere tahammülleri yoktur. Bunlar işkolik bireylerdir. Tatile çıkmakta zorlanırlar. Tatile çıksalar bile işlerini yanlarında götürürler. Belki de bu zihniyetten dolayı sık sık başkalarına kızarlar. Kardiyolog Meyer Freidman ve Ray Rosenman A tipi kişilikli insanları tanımlamaya çalışmışlardır. Freidman ve Rosenman (1974) 3000 insanı sekiz yıl izledikten sonra B tipi kişilikli insanlarla karşılaştırdığında. A tipi kişilikli insanların iki katı daha fazla kalp krizi ve ölüme maruz kaldıklarını ortaya çıkarmışlardır.

Williams'da 1984'deki araştırmasında, araştırmalar A tipi kişilikli insanlarla hastalık arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ancak bu sonuçlar her zaman açık ve tutarlı çıkmamıştır. Bazı araştırmacılar A tipi kişilikli kişilerin hasmihane özelliklerinin kalp krizi riskini arttırdığına inanılmaktadır. Örneğin Redford Williams hasmihane tavırlar taşıyan 255 deneği incelemişlerdir. Bu denekler yaşıtlarıyla karşılaştırıldığında üniversiteden mezun olup meslek hayatına atıldıklarında 25 yıllık zaman periyodu içinde beş kat daha fazla ölüm ve koroner problemler yaşadıkları görölmüştür.

Kobasa 1979'da yaptığı araştırmada, diğer araştırmaların aksine bir çalışma yapmıştır. Yüksek stresli bir hayat geçiren fakat hastalanmayan bir yönetici grubunu incelemiştir. Bu yöneticileri benzer stres seviyesine tepki olarak hastalanan bir insan grubuyla karşılaştırmıştır. Kobasa yöneticilere özgeçmişleri ve işleri hakkında sorular yöneltmiş, aynı zamanda (hastalıklara karşı dirençli) sağlam yöneticiler hakkında bilgi toplamak

için bir çok kişilik testi yapmıştır. Sonuçta sağlam kalanlarda ayırt edici şu özellikleri bulmuştur;

1. Bağlılık: Bu tip yöneticiler işlerine, ailelerine ve önemli değerlere bağlıdırlar.
2. Kontrol: Yaşamları üzerinde kişisel bir hakimiyet anlayışına sahiptirler.
3. Mücadele: Yaşamdaki değişimleri tehdit olarak değil de kendilerini test etme şansı olarak görmektedirler.

Lazarus 1985'de gerçekleştirdiği araştırmasında, iş'in çoğunlukla bir stres kaynağı olduğunu, özellikle de belirsiz, rol çatışmaları yaşanan ve çalışana işi üzerindeki kontrol umudunu yok denecek kadar az veren işlerin stres yarattığını ortaya çıkarmıştır. Öte yandan stresle başa çıkma konusunda Richard Lazarus iki strateji öne sürmüştür. Bunlardan biri problem odaklı, diğeri de duygu-odaklı baş etme stratejileridir. Problem odaklı stratejiler strese neden olan problemleri ortadan kaldırmaya yönelik stratejilerdir. Örneğin yöneticinin sizden ne beklediği konusunda konuşup aranızdaki problemleri açığa kavuşturmaya çalışmak buna bir çözüm olabilir. Duygu odaklı stratejiler değişken olmayan durumlarda duygusal tepkileri düzene sokmayı amaçlar. Kadınlarla mukayese edildiğinde erkeklerin daha az olasılıkla duygu-odaklı stratejiler kullandıkları görülmektedir.

Balaban 1998'de yaptığı çalışmada, çalışma hayatında stresin iş performansını etkileyen sorunların başında geldiği konusunu araştırmıştır. Araştırmasında örgütsel stres kaynaklarında ve stres yönetimi üzerinde Toprak Kağıt Sanayi A.Ş. ve Eczacıbaşı Vitra A.Ş. örgütlerinde kapsam dışı olarak çalışan bireylerde örgüt dışı ve örgüt içi etkenlerden kaynaklanan stresin ortaya çıktığını belirlemiştir. Çalışanlara yönelik ;

- 1- Zaman yönetimi konusunda hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi .
- 2- Karara katılım düzeylerinin yükseltilmesi.
- 3- Fiziksel koşulların iyileştirilmesi.
- 4- Rol tanımlarına açıklık getirilmesi ve fazla iş yükünün paylaşımı gibi önerilerde bulunmuştur.

Özdemir 1998'de yaptığı çalışmada, öğretmen streslerinin azaltılmasında okul müdürlerinin rolünün düzeyini incelemiş ve konuyla ilgili önerilerde bulunmuştur.

Stresli öğretmen davranışlarının bazılarının soğuk algınlığı, nezle gibi küçük hastalıklar nedeniyle okula gelmemeyi alışkanlık haline getirme, öğrencilere bağırma, aşırı şikayetçi ve geçimsiz olma, olduğunu ortaya koymuş ve öğretmenlerin stres kaynaklarını Sabuncuoğlu, Coşkun, Pehlivan'a göre sıralamıştır. Buna göre;

1-Fiziksel çevre şartları: çevre kirliliği, aydınlatma, koku, aşırı gürültü v.b.

2-Örgütsel faktörler: Ağır iş, işin niteliği, işin monotonluğu, iş güvensizliği, yetki ve sorumluluk dengesizliği, örgüt iklimindeki olumsuzluklar, otokratik yönetim politikası, çalışma koşulları, iletişim ve denetim sistemi, teknolojik değişimler v.b.

3-Bireysel faktörler: kişilik özellikleri, aile düzeninin bozuk olması şeklindedir.

Pehlivan 1993'de yaptığı araştırmada, stres konusunda meslekleri araştırmış trafik polisliği, maden mühendisliği, müfettişlik, öğretmenlik, hava kontrolörlüğü, gibi meslekleri en stresli meslekler olduğunu ortaya çıkarmıştır. Bu mesleklerin stres kaynaklarını bulmuş ve stres yönetimi konusunda iş görenlere önerilerde bulunmuştur.

Mihçioğlu 1985'de yaptığı çalışmasında, örgüt çalışanlarının sağlıklı bir biçimde verimliliklerini ve mutluluklarının artırılması için, iş görenlerin örgütsel davranışlar içerisinde uyumunun önemli bir yer tuttuğunu sonucuna varmıştır. Araştırmacı, uyumun örgüt ortamında örgüt çalışmalarının ilişkilerinin sağlıklı bir biçimde yürütülebilmesi için bireylerin verimli bir çalışma düzeninin, işyerindeki mutluluğunun korunması için gerekli ilişkiler sisteminin zorunluluğunu ortaya koymuştur. Araştırma sonucunda, birey açısından uyumun çalışma yaşamına doyum, huzur ve mutluluk sağladığını, örgüt açısından ise, verimli bir çalışmanın temel gereksinimlerinden birisi olduğunu ortaya koymuştur.

Şanal 1999'da yaptığı araştırmasında, toplumsal gelişme sürecinde öğretmene düşen sorumlulukları tespit etmiş ve bu süreçte öğretmen rollerini belirlemiştir. Toplumsal değişim süreci içerisinde öğretmenlerin yetiştirilmesinde dikkat edilmesi gereken hususları öneriler şeklinde sıralamıştır. Öğretmenliğin çeşitli meslek alanları içerisinde en çok görev ve rol üslenilmesi gereken meslekler arasında olduğunu ortaya koymuştur. Değişim sürecinde katalizör görevi gören öğretmenlerin iyi yetiştirilmeleri gerektiği önerisinde bulunmuştur.

Bacanlı 1999'da yaptığı araştırmasında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesinin çeşitli bölümlerinde bir grup öğrenci üzerinde kaygı ve kaygının kaynakları konusunda araştırma yapmıştır. Kaygı'yı stres duygusunun bir sonucu olarak tanımlamıştır. Kaygı uyandıran olaylarla, strese yol açan olayların benzerlikleri üzerinde çalışmıştır. Stres'in kaynaklarını beş grupta ele almıştır. Bunları; 1- travmatik olaylar, 2- yaşamdaki değişiklikler, 3- gündelik sıkıntılar, 4- çatışmalar, 5- durumsal faktörler olarak ortaya koymuştur.

Çetin ve Çetin 2000'de Ankara ili merkez ilçelerinde ilköğretim okullarında sınıf öğretmeni olarak atanan branş öğretmenlerinin sorunlarına ilişkin görüşlerini araştırmıştır. Araştırmalarında öğretmenlerin öğretim etkinlikleri, öğrenciler, yöneticiler ve müfettişlerle ilgili sorunlarına ilişkin görüşlerinin cinsiyet, branş ve kıdemlerine göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koymuştur. Elde ettikleri bulgulara göre; kıdemli öğretmenlerin öğretim etkinlikleriyle ilgili sorun yaşamadıklarını, ancak bir-iki yıllık kıdeme sahip öğretmenlerin sorun yaşadıklarını ortaya koymuştur. Bayan öğretmenlerin öğrencileriyle pek sorun yaşamadıklarını, bayan erkek tüm öğretmenlerin yöneticileriyle ilişkilerinde sorunlar yaşadıklarını ortaya çıkarmışlardır. Ancak bayan öğretmenlerin okul müdürleriyle ilişkilerinde sorun yaşarken müfettişlerle olan ilişkilerinde sorun yaşamadıkları ortaya çıkarılmıştır. Bu sorunlar doğrultusunda öğretmenlerin müfettişlere ve okul müdürlerine yönelik olumsuz tutumlarını değiştirmek amacıyla müfettiş ve öğretmenlere seminerler düzenlenmesi konusunda öneriler getirmişlerdir.

1.1.2. Problem Durumu

Öğretmenler, stres kaynaklarına karşı dayanıklılık gösterebilse de, okuldan ve olumsuz yönetici davranışlarından kaynaklanan stres düzeylerini kendi kendine düşüremeyebilir veya ortadan kaldıramayabilir. Bu nedenle okul örgütü ve okul yönetimi stresle başa çıkmada önemli bir yer tutmaktadır.

Şanal (1999), Çetin ve Çetin (2000), Sucuoğlu ve Kuloğlu (1996), Özdemir (1998), ve Pehlivan'ın (1993), çalışmaları dışında öğretmenlerin stres ya da tükenmişlik düzeylerine ilişkin çalışmalara rastlanmamıştır. Oysaki farklı özellikteki okullarda,

farklı alanlarda çalışan öğretmenlerin ya da öğrencilerin stres ve tükenmişlik düzeylerinin ve bunları ortaya çıkaran stres kaynaklarının belirlenmesi, strese kaynaklık eden etmenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik çalışmalar yapılması Türk Milli Eğitim Sistemi' nin niteliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu araştırmada şimdiye kadar verilen açıklamalara dayalı olarak, ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerin performansları ve verimliliğiyle yakından ilgili olan iş ve okul yöneticileriyle ilişkilerinden kaynaklanan stres düzeylerinin belirlenmesi, stres düzeylerinin cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem, branş değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği konusu ortaya çıkarılacaktır.

1.2.Amaç

Bu araştırmanın temel amacı /Ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin iş ve okul yöneticileriyle ilişkilerinden kaynaklanan stres düzeylerine ilişkin görüşleri /ni belirlemektir.

Bu temel amaca bağlı olarak, aşağıdaki sorulara yanıt aranması yoluna gidilmiştir.

1- Ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin iş stresi düzeylerine ilişkin görüşleri nedir ?

2- Ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin iş stresi düzeylerine ilişkin görüşleri;

a- cinsiyet

b- yaş

c- medeni durum

d- mesleki kıdem

e- branş durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

3- Ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan, yönetici davranışlarına ilişkin görüşleri nelerdir?

4- Ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan,yönetici davranışlarına ilişkin görüşleri;

a- cinsiyet

b- yaş

c- medeni durum

d- mesleki kıdem

e- branş durumlarına göre farklılık göstermekte midir?

1.3. Önem

Çalışma yaşamında stres, bireyin iş performansını ve verimliliğini olumlu ya da olumsuz yönde etkileyen etmenlerin başında gelmektedir. Bu araştırma branş öğretmenlerinin iş ve okul yöneticileriyle ilişkilerinden kaynaklanan stres düzeylerinin belirlenmesi açısından önemlidir.

Branş öğretmenlerinin iş ve okul yöneticileriyle ilişkilerinden kaynaklanan stres düzeylerini değiştirme ve düzeltme için önlemler alınırken araştırmacılara yol göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Son olarak bu çalışma öğretmenlerin stresleriyle ilgili yapılacak diğer çalışmalara kaynaklık etmesi açısından önemlidir.

1.4. Sayıtlar

Ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin, okul yöneticileriyle olan olumsuz ilişkileri, Eskişehir il merkezinde çalışan branş öğretmenlerinin stres düzeylerine etki etmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırma sonuçlarının genellenebilirliği üzerinde etkili olabileceği düşünülen bazı sınırlılıklar şunlardır.

Bu çalışma 1999-2000 eğitim-öğretim yılında Eskişehir il merkezindeki 30 ortaöğretim kurumunda görev yapan 1477 branş öğretmeni ile sınırlıdır.

1.6.Tanımlar ve Kısaltmalar

Ortaöğretim Kurumu : Zorunlu eğitim döneminden sonra eğitim veren okullar.

Branş Öğretmeni : Bu araştırmada ortaöğretim kurumlarında görev yapan dal öğretmenleri.

Meslek Dersleri : Ortaöğretim kurumlarında okutulan, elektrik, elektronik ve teknik resim dersleri.

F.K.B. : Fizik, Kimya ve Biyoloji.

Yönetici : Ortaöğretim kurumlarında görev yapan müdür, müdür başyardımcısı ve müdür yardımcısı.

Evli : Evlenmiş bulunan kadın ve erkek.

Ayrı : Evli, ancak eşiyle ayrı evlerde yaşayan.

Boşanma : Evlilik birliğinin boşanma ilamıyla son bulması.

İş Stresi : Öğretmenlerin görüşlerine göre, stres ölçeğiyle belirlenen gerginlik düzeyleri.

Stres Puanları : Veri toplama aracındaki sorulara verilen yanıtların sayısal değerleri

Stres Grubu : Veri toplama aracındaki sorulara verilen yanıtların toplanıp bulunan sayısal değerlerin kümelerle ifade edilmesi.

Stresör : Stresin nedenlerini yada iş stresini kolaylaştıran etmenler.

2.YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın birinci bölümünde belirtilen amaç ve bu amaçlara dayalı soruların çözümü için izlenen yöntem ele alınmış ve sırası ile araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracının geliştirilmesi, veriler ve toplanması, verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Eskişehir il merkezindeki ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin iş ve okul yöneticileriyle ilişkilerinden kaynaklanan stres düzeylerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada tarama modeli benimsenmiştir. Tarama modelleri geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay kendi koşulları içinde olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 1991, s.77).

Tarama araştırmacısı bireyin ya da nesnenin doğrudan kendisini inceleyebileceği gibi önceden tutulmuş çeşitli kayıtlara (yazılı belge, istatistik, resimler, ses ve görüntü kayıtları vb.) eski kalıntılar ve alandaki kaynak kişilere başvurarak elde edeceği dağınık verileri kendi gözlemleri ile bir sistem içerisinde bütünleştirerek yorumlamak durumundadır (Karasar, 1991, s.77).

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, 1999-2000 öğretim yılında Eskişehir il merkezinde bulunan 30 ortaöğretim kurumunda görev yapan 1477 branş öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma evreniyle ilgili sayısal verilerin dökümü Ek 1'de yer almaktadır. Tüm evrene ulaşmanın zaman ve çalışmanın ekonomiklik ilkesi açısından olanaksız olacağı düşünülerek örneklem seçme yoluna gidilmiştir. Örneklem seçiminde oransız küme örnekleme yöntemiyle örneklem belirlenmiştir.

Çalışma evreni, içinde birbirine benzeyen, benzer amaçlı kümelerden oluşur. Evrendeki bütün kümelerin elemanlarıyla birlikte eşit seçilme şansına sahip oldukları durumlarda yapılan örnekleme küme örnekleme denilir (Karasar, 1991, s.114).

Örnekleme seçiminde okul türü dikkate alınarak (genel lise, yabancı dil ağırlıklı lise, meslek ve anadolu meslek lisesi ve teknik lise) oransız küme örnekleme yöntemiyle 1477 branş öğretmenin çalıştığı 30 liseden Yunusemre Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi, H. Edip Törehan Kız Meslek Lisesi, Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi, Kılıçoğlu Anadolu Lisesi, Yunusemre Lisesi, Mustafa Kemal Lisesi, Atatürk Lisesi, Gazi Teknik ve Anadolu Meslek Liseleri olmak üzere sekiz ortaöğretim kurumundan toplam 443 branş öğretmenin ise araştırmanın örneklemini oluşturmasına karar verilmiştir.

Çizelge 1.Örnekleme Grubundaki Öğretmenlere Uygulanan Anketlerin Geri Dönüş Oranları

Ortaöğretim Kurumları	Dağıtılan Anket Sayısı	Değerlendirmeye Alınan Anket Sayısı		Değerlendirme Dışı Bırakılan Anket Sayısı	
	N	N	%	N	%
Yunusemre T.E.M.L.	127	79	62,20	48	37,80
H.E. Törehan K.M.L.	15	9	60,00	6	40,00
Anadolu G.Sanatlar L.	30	16	53,33	14	46,67
Kılıçoğlu Anadolu L.	42	30	71,42	12	28,58
Yunueemre Lisesi,	73	37	50,68	36	49,32
Mustafa Kemal Lisesi	23	20	86,95	3	13,05
Atatürk Lisesi	63	45	71,42	18	28,58
Gazi Teknik ve A.M.L.	70	48	68,57	22	31,43
TOPLAM	443	284	64,11	159	35,89

Çizelge 1’de görüldüğü gibi örneklem grubuna dağıtılan anket sayısı 443’tür. Bu anketlerden 284 tanesi geri dönmüştür. Geri dönüş oranı % 64,11’dir. Dönmeyen ve döndüğü halde tam doldurulmayan ve değerlendirme dışı bırakılan anket sayısı 159 ve örneklem grubuna oranı % 35,89’dur.

2.2.1. Öğretmenlere İlişkin Kişisel Bilgiler

Çizelge 2. Örneklem Grubundaki Öğretmenlerin Kişisel Bilgilere Göre Dağılımları

Kişisel Bilgilerle İlgili Değişkenler		Öğretmen Sayısı (N)	Oran (%)
Cinsiyet	Erkek	148	52,10
	Kadın	136	47,90
Yaş	21-30 Yaş	40	14,00
	31-40 Yaş	122	43,00
	41 ve Yukarı	122	43,00
Medeni Durum	Evli	239	84,20
	Bekar	35	12,30
	Ayrı –Boşanmış	10	03,50
Mesleki Kıdem	1-10 Yıl	65	22,90
	11-20 Yıl	114	40,10
	21 ve Yukarı	105	37,00
Branş	Edebiyat ,İng, F.K.B., Din Kültürü	168	59,20
	Resim, Müzik, B.Eğt	25	08,80
	Meslek Desleri	91	32,00

Çizelgede 2’de görüldüğü gibi, ortaöğretim okullarından örneklem grubu olarak seçilen okullarda görev yapan branş öğretmenlerinin % 52,10’u erkek, % 47,90’ı kadındır.

Örnekleme grubuna giren branş öğretmenleri yaşlarına göre gruplandırıldığında, 40'ı (% 14,00) 21-30 yaş grubu içinde, 122'si (% 43,00) 31-40 yaş grubu içinde, 122'si (% 43,00) 41 ve daha yukarı yaş grubu içinde yer almaktadır.

Örnekleme grubuna giren branş öğretmenleri medeni durumlarına göre gruplandırıldığında, 239'u (% 84,20) evli, 35'i (% 12,30) bekar, 10'u (% 03,50) ayrı yada boşanmış grup içinde yer almaktadır.

Örnekleme grubuna giren branş öğretmenleri kıdem durumlarına göre gruplandırıldığında 65'i (% 22,90) 1-10 yıllık, 114'ü (% 40,10) 11-20 yıllık, 105'i (% 37,00) de 21 ve daha fazla yıllık grup içinde yer almaktadırlar.

Örnekleme grubuna giren branş öğretmenleri branş durumlarına göre gruplandırıldığında, 168'i (% 59,20) Türkçe-Edebiyat, F.K.B., Matematik ve Din Kültürü, 25'i (% 08,80) Resim, Müzik ve Beden Eğitimi, 91'i (% 32,00) meslek dersleri grubu içinde yer almaktadırlar.

2.3 Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırmanın belirlenen amaca ulaşması için gerekli olan veriler Baltaş ve Baltaş (1998) tarafından geliştirilmiş olan "İş Stresi Ölçeği" ve "Yöneticiyle Uyum Ölçeği" anketleri branş öğretmenlerine uygulanmak üzere hazırlanmıştır (Ek: 2).

Araştırmacılardan izin alınarak düzenlenen hazır anket, üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgiler, ikinci bölümde iş stresi ölçeği, üçüncü bölümde yöneticiyle uyum ölçekleri yer almıştır.

Anketin birinci bölümünde, evrendeki branş öğretmenlerini tanımak amacıyla cinsiyet, yaş, medeni durum, kıdem, branş durumlarını tespit etmeye yönelik toplam beş soru yer almaktadır.

Anketin ikinci bölümünü oluşturan iş stresi ölçeği 15 maddeden oluşmaktadır. Bölümdeki sorulara verilen cevaplar ; “Hiçbir Zaman (1)”, “Ender Olarak (2)”, “ Bazen (3)”, “Sık Sık (4)”, “Hemen Hemen Her Zaman (5)” puan değerlerinde olarak düzenlenmiştir. Puanların toplanıp, soru sayısı olan 15’e bölünmesiyle branş öğretmenlerinin stres düzeyi grupları bulunmuştur.

Gruplara göre stres puanları, stres grupları ve stres gruplarındaki puan aralıklarının yorumu aşağıda verilmiştir (Baltaş ve Baltaş, 1998, s. 96).

A - 3,5-4,0 Puan: Sağlığı ve verimliliği ciddi olarak tehdit eden ağır risk düzeyi.

F - 3,4- 3,2 Puan: Sorumluluk düzeyi yüksek, kişiyi zaman açısından zorlayan, dinlenmeye ve aile ilişkilerine imkan tanımayan, bu sebeple sağlık ve verimlilik için tehdit oluşturan stres düzeyi.

E – 3,1-2,6 Puan: Uyarıcılığı yüksek, sorumluluğu fazla ancak kişiye çekici gelen iş stresi düzeyi. Bazı yönleriyle kişiyi zorlayarak verimliliği artırırken, bazı yönleriyle de sağlığı tehdit edebilir.

D – 2,5- 2,0 Puan: Sağlık ve verimlilik açısından en elverişli iş stresi düzeyi.

C – 1,9-1,4 Puan: Uyarıcı yönleri olan ancak, başarı güdüsü yüksek biri için sıkıcı, mücadelecisi olmayan biri için uygun bir iş stresi düzeyi.

B – 1,3-1,0 Puan: Kişiye önemli olduğunu hissettirmeyen, onun kapasitesini kullanmasına imkan vermeyen ve yeterli uyarım sağlamayan , dolayısıyla can sıkıntısından ve önemsizlik duygusundan kaynaklanan stres düzeyi.

Anketin üçüncü bölümü oluşturan yöneticiyle uyum ölçeği dokuz maddeden oluşmaktadır. Bu bölümdeki sorulara verilen yanıtlar; “Kesinlikle Geçerli Değil (0)”, “Kısmen Geçerli Değil (1)”, “Kısmen Geçerli (2)”, “Bütünüyle Geçerli (3)”, puan değerleri olarak düzenlenmiştir. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 27, en düşük puan 0 olduğundan, yöneticiyle uyum ölçeğinde yer alan dokuz maddeye verilen yanıtların puanları toplanarak bulunan rakam stres grubunu oluşturmaktadır (Baltaş ve Baltaş, 1998, s. 96).

0 - 13 Puan: Düşük desteklenme, **yüksek iş stresi** düzeyi

14- 20 Puan: Orta düzeyde desteklenme, **orta iş stresi** düzeyi.

21-27 Puan: Olumlu desteklenme, **düşük iş stresi** düzeyi.

2.4. Veri Toplama Aracının Uygulanması ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın amacına uygun olarak, Psikolog Acar- Zuhâl Baltaş tarafından hazırlanmış olan “İş Stresi” ve “Yöneticiyle Uyum” ölçeklerinin uygulanabilmesi için gerekli izin, tez danışmanı aracılığıyla alınmıştır.

Örneklem grubuna uygulanan anket Baltaş ve Baltaş’tan aynen alındığı için geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmamıştır.

Araştırmanın temel verilerini Eskişehir il merkezindeki 1999-2000 öğretim yılında ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinden elde edilen görüşler oluşturmaktadır.

Veri toplama aracı olarak hazırlanan anketin uygulaması aşamasında iki üniversite öğrencisinden yardım alınmıştır. Okul yöneticilerinin bilgilendirilmesi ve araştırmanın amacının anlatılması konusunda iki öğrenciye bir saatlik seminer verilmiştir.

Daha sonra araştırmacı ve iki anketör örneklem olarak seçilen okulları gezerek, ortaöğretim kurumlarındaki yöneticilerle görüşmeler yapıp, izin onay belgesi

gösterildikten sonra anketlerin dağıtılması ve toplanması konusunda gerekli yardım alınmıştır. 1999-2000 öğretim yılı Mayıs ayında 443 anketi sekiz ortaöğretim kurumuna dağıtmışlardır. 2000 Haziran ayının ilk haftasında aynı kurumlara gidilerek yanıtlanan anketler toplanmıştır. Ancak, dağıtılan anketlerden geri dönen ve doldurulmuş olan 284 anket olduğu saptanmıştır. Bu nedenle yukarıda belirtilen ortaöğretim kurumlarında görevli 284 branş öğretmenin görüşleri dikkate alınmıştır.

2.5.Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Uygulanan anketlerle elde edilen verilerin çözümlenmesinde SPSS (Statistical Packages for Social Sciences, for Windows) paket programlarından yararlanılmıştır. Buna göre birinci ve üçüncü amaçlara dayalı soruların çözümünde yüzdeler ve frekans hesaplamalarına ikinci ve dördüncü amaçlara dayalı soruların çözümünde varyans analizi ve t-testi'ne göre yapılan değerlendirmeler ilgili tablo ve çizelgelerle açıklanarak analiz edilmiştir.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmada yanıt aranan soruların çözümleri için Bölüm 2’ de açıklanan yöntemle toplanan verilerin istatistiksel çözümler sonucu elde edilen bulgular ve bulgulara ilişkin yorumlamalara yer verilmiştir.

3.1. Branş Öğretmenlerinin Stres Düzeylerine İlişkin Görüşleri

Araştırmada yanıtı aranan birinci soru, ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin iş stresi düzeylerine ilişkin görüşlerinin ne olduğudur. Bunu belirlemek için **iş stresi** isimli veri toplama aracı kullanılmıştır. Ölçme aracındaki 15 sorunun her birine verilen yanıtlar, hiçbir zaman (1), ender olarak (2), bazen (3), sık sık (4), hemen hemen her zaman (5), şeklinde sınırlandırılmıştır. Her sorunun yanıtının puan değerleri toplanarak soru sayısı olan 15’e bölünmüş, öğretmenlerin görüşlerine göre stres düzeyleri belirlenmiş ve bulgular, Ek 3’de ve Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlerin Stres Düzeylerine İlişkin Görüşlerinin Puan Aralıklarına Göre Dağılımı

Stres Puanları	Frekans (N)	Yüzde (%)
1,00 –1,39	10	03,50
1,40 – 1,99	67	23,60
2,00 – 2,59	134	47,20
2,60 –3,19	60	21,10
3,20 –3,49	8	02,80
3,50 –4,00	5	01,80
Toplam	284	100

Ek 3 ve Tablo 1’de görüldüğü gibi, değerlendirmeye alınan iş stresi isimli 284 veri toplama aracına yanıt veren branş öğretmeni sayısı 284’ tür. Örneklem grubunu

oluşturan branş öğretmenlerinin (134) % 47,20'sinin stres puanları 2,00-2,59 arasında ve D stres grubunda yoğunlaşmaktadır. Sağlık ve verimlilik açısından en elverişli iş stresi düzeyi olarak bu grup gösterilmektedir (Baltaş ve Baltaş, 1998, s. 96).

Öğretmenliğin diğer meslek gruplarından daha stresli olduğu kabul edilmektedir. Öğrencilerin disiplin sorunları, aşırı kalabalık sınıflar, fazla bürokratik işler, yetersiz aylık gelir, terfi etme güçlükleri, yöneticilerin yeterli desteklerinin olmaması, istek dışı atamalar, toplumun eleştirileri, destek olmayan veliler (Farber, 1984; Russell, Altmaier ve Van Velzen, 1987), kariyer fırsatının azlığı ve uygun olmayan fiziki koşullar öğretmenlerde strese neden olmaktadır. Araştırmalara göre de, öğretmenler içinde en stresli grubu ortaöğretim okullarındaki branş öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu öğretmenler içinde erkeklerin kadınlara göre daha stresli olduğu ortaya çıkarılmıştır (Akt. Balaban, 2000, s.176).

Bu bulgulara göre D stres düzeyi grubunu oluşturan (% 47,20) branş öğretmenlerinin iş stresi düzeylerinin iyi gerilmiş ve akordu iyi yapılmış bir keman yayına benzediği söylenebilir (Baltaş ve Baltaş, 1990, s. 97). Bu gruba giren branş öğretmenlerinin iş verimlerinde iyi olduğu öne sürülebilir. Çünkü akordu iyi yapılmış ve uygun gerginlikte olan keman yayından iyi ses çıkar. Stres düzeyi değiştiğinde, yayın gerginliği azaldığında ya da çoğaldığında bozuk ve hoş olmayan sesler çıkabileceği gibi yay kopabilir de. Örneklem grubunu oluşturan branş öğretmenlerinin % 52,80' lik bölümünün uygun iş stresi düzeyi olarak tanımlanan D stres grubunun dışında oldukları düşünüldüğünde; Eskişehir il merkezindeki ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin yarısından çoğunun kendi görüşlerine dayalı olarak uygun olmayan iş stresi düzeyi grubunda oldukları ortaya çıkarılmıştır. Araştırmada öğretmenlerin stres düzeyleriyle ilgili ortaya çıkarılan bulgular, Özdemir (1998), Pehlivan (2000), Russell (1986), Altmaier ve Van Velzen (1986), Dunn ve Cobb'un (1962) araştırmalarının bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Örneklem grubunu oluşturan branş öğretmenlerinin (67) % 23,60'ının stres puanlarının 1,40-1,99 arasında olduğu ve C stres grubunda yer aldıkları görülmüştür. Bu grubun stres düzeylerinin uyarıcılık yönünün bulunduğu öne sürülebilir. Bu stres düzeyi başarı

güdüğü yüksek biri için sıkıcı, mücadelecı olmayan biri için ise uygun iş stresi düzeyi olarak tanımlanmaktadır (Baltaş ve Baltaş, 1998, s. 96).

Bu grup puan aralıkları açısından D ile B grubu arasında sınır grup olarak düşünülebilir. Yani yöneticilerinden yeterli desteğı gördüklerinde, çalıştıkları fiziki ortamların iyileştiğini hissettiklerinde, velilerden yeterli desteğı aldıklarına inandıklarında, kendilerini değerli, işe yarar ve her zaman düşüncelerine gereksinim duyulan özel bir öğretmen gibi hissettiklerinde D grubunda yerlerini alabilecekleri; aksi halde can sıkıntısı ve önemsizlik duygusu içinde olunan B stres grubuna kayacakları düşünülebilir.

Örnekleme grubunu oluşturan branş öğretmenlerinin (60) % 21,10'unun stres puanlarının 2,60-3,19 arasında olduğu ve E stres grubunda yer aldıkları görülmüştür. Bu stres düzeyi uyarıcılığı yüksek ve sorumluluğı fazla olarak tanımlanmaktadır. Ancak bazı yönleriyle çekici iken, yani bazen kişiyi zorlayarak verimliliğı artırırken bazen de kişinin sağlığını tehdit edebilmektedir (Baltaş ve Baltaş, 1998, s.96).

Bu grup da puan aralıkları açısından D ile F grubu arasında sınır grup olarak düşünülebilir. Öğrencilerin disiplin sorunları, aşırı kalabalık sınıflar, fazla bürokratik işler, yetersiz aylık gelir, terfi etme güçlükleri, yöneticilerin yeterli desteklerinin olmaması, istek dışı atamalar, toplumun eleştirileri, destek olmayan veliler, kariyer fırsatının azlığı ve uygun olmayan fiziki koşullara rağmen verimli omaya çalışan başarı güdüğü yüksek öğretmenler zamanla sağlıklarının bozulması tehdidiyle karşı karşıya kalarak F grubunda yer alabilirler. Buna karşın gerekli olanaklar sağlandığında ise uygun iş stresi düzeyi olan D grubunda yer alabileceklerdir. Bu gruba giren öğretmenlerin stres düzeylerinin düşürülmesi ya da stres yönetimi konusunda çalışmalara katılmalarının sağlanması önerilebilir.

Tablo 1 ve Ek 3 incelendiğinde örnekleme grubuna giren öğretmenlerin (23) % 8,10'u B, F, A stres düzeyi gruplarında yerlerini aldıkları görülmektedir. Sağlık ve verimlilik açısından ağır risk düzeyi olarak tanımlanan A ve F gruplarında olan öğretmenlerin sayıları 13 ve örnekleme grubuna oranları ise % 4,6'dır. Bu oranların küçük olduğu düşünülse de her öğretmenin yılda ortalama olarak 100 öğrenciyi etkilediğı

hatırlandığında, bu gruba giren öğretmenlerin de acil olarak stres düzeylerinin düşürülmesi ya da stres yönetimi konusunda çalışmalara katılmalarının sağlanması gerektiği düşünülmektedir.

3.2. Branş Öğretmenlerinin Stres Puanlarının Kişisel Bilgilere Göre Dağılımı

Araştırmanın bu bölümünde branş öğretmenlerinin stres düzeylerinin, cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem ve branş durumlarına göre farklılık gösterip göstermediği sorusunun yanıtı aranmıştır. Bu alt bölümde sırasıyla belirtilen değişkenlere göre elde edilen bulgular ve yorumlarına yer verilmiştir.

3.2.1. Cinsiyet

Branş öğretmenlerinin stres düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre yanıtlarının dağılımı Ek 4 ve bu yanıtların t - testi sonuçlarına ilişkin verileri Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımları

Grup	N	X	SS	T	P
Erkek	148	2,34	0,52	2,714	.05
Kadın	136	2,18	0,49		

Tablo 2’de görüldüğü gibi Örneklem grubundaki branş öğretmenlerinin 148’i (%52) erkek, 136’sı (%48) kadındır. Erkek öğretmenlerin kendi stres düzeylerine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,34, kadın öğretmenlerin ise 2,18’ dir. Standart sapmaları ise sırasıyla 0,52 ve 0,49’dur. Branş öğretmenlerin kendi stres düzeylerine ilişkin görüşlerinde cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını sınamak amacıyla t-testi yapılmıştır. Yapılan t-testi sonucunda t değeri 2,714 olarak bulunmuştur. Bulunan t değeri .05 anlam değerine göre anlamlı değildir. Bu durumda erkek ve kadın branş öğretmenlerinin kendi stres düzeylerine ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Kırel (1991) eğitim iş kolu dışında kadınların erkeklere göre daha stresli olduğunu ortaya koymuştur. Altmaier ve Van Velzen 1987 yılında yapmış oldukları araştırmalarında, öğretmenlerin diğer meslek gruplarından daha stresli oldukları, erkek öğretmenlerin de kadın öğretmenlerden daha stresli olduklarını ortaya çıkarmışlardır. Pehlivan (2000) öğretmenlik mesleğinin stresli meslekler arasında yer aldığını ortaya koymasına rağmen kadınlarla erkekler arasında bir fark olup olmadığını araştırmamıştır. Bu araştırmada da branş öğretmenlerinin stresli olduğu ortaya çıkarılmış ancak kadın öğretmenlerle erkek öğretmenlerin stres düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir. Araştırmanın öğretmenlerin stres düzeylerinin belirlenmesi konusunda diğer araştırmalarla benzerlik göstermesine karşın; cinsiyete göre stres düzeylerinin farklılaşmaması konusunda benzerlik göstermediği ortaya çıkarılmıştır. Bu sonuçlara göre Eskişehir il merkezinde görev yapan branş öğretmenlerinin stres düzeylerinin cinsiyete göre değişmediği söylenebilir.

3.2.2. Yaş

Branş öğretmenlerinin stres düzeylerinin yaş değişkenine göre dağılımı Ek 5 ve bu sonuçlara ilişkin veriler Tablo 3' de yer almaktadır

Tablo 3.Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Dağılımları

Grup	N	\bar{X}	SS
21-30	40	2,14	0,50
31-40	122	2,27	0,48
41 ve üzeri	122	2,30	0,54

Tablo 3'de görüldüğü gibi örneklem grubundaki branş öğretmenlerinin 40'ı (%14) 21-30 yaş, 122'si (%43) 31-40 yaş, 122'si (%43) 41 ve üzeri yaş grubundadırlar. 21-30 yaş grubu öğretmenlerin kendi stres düzeylerine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,14, 31-40 yaş grubunun 2,27, 41 ve üzeri yaş grubunun ise 2,30'dur. Standart

sapmaları ise sırasıyla 0,50, 0,48 ve 0,54 dır. Branş öğretmenlerinin kendi stres düzeylerine ilişkin görüşlerinde yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını sınamak amacıyla varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 4. Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F
Gruplararası	0,784	2	0,392	
Gruplarıçi	72,703	281	0,259	1,514
Toplam	73,487	283		

Tablo 4’de görüldüğü gibi varyans analizi sonucunda bulunan $f = 1,514$ değeri, istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlı değildir. Eş deyişle öğretmenlerin kendi stres düzeylerine ilişkin görüşleri yaş grupları arasında farklılaşmamaktadır.

Russell, Altmaier ve Van Velzen, 1987’de yaptıkları araştırmalarında genç öğretmenlerin daha stresli ve duygusal tükenme içinde olduklarını ortaya çıkarmışlardır (Akt. Balaban, 2000, s.176). Çetin ve Çetin’in 2000 yılında elde ettikleri bulgulara göre; kıdemli öğretmenlerin öğretim etkinlikleriyle ilgili sorun yaşamadıklarını, ancak bir-iki yıllık kıdeme sahip genç öğretmenlerin sorun yaşadıklarını ortaya koymuştur. Bu araştırmada ise yaş değişkeniyle ilgili ortaya çıkan bulgular diğer araştırmacıların bulgularıyla paralellik göstermemektedir.

3.2.3. Medeni Durum

Medeni durum değişkenine göre branş öğretmenlerinin stres düzeylerine ilişkin yanıtlarının dağılımı Ek 6 ve bu sonuçlara ilişkin veriler Tablo 5’de yer almaktadır.

Tablo 5. Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Dağılımları

Grup	N	\bar{X}	SS
Evli	239	2,27	0,49
Bekar	35	2,19	0,55
Ayrı-Boşanmış	10	2,36	0,74

Tablo 5’de görüldüğü gibi, örneklem grubundaki branş öğretmenlerinin 239’u (% 84) evli, 35’i (%12) bekar, 10’u (% 4) ayrı ya da boşanmıştır. Evli öğretmenlerin kendi stres düzeylerine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,27, bekar öğretmenlerin 2,19, ayrı ya da boşanmış öğretmenlerin ise 2,36’dır. Standart sapmaları ise sırasıyla 0,49, 0,55 ve 0,74’dür. Branş öğretmenlerinin kendi stres düzeylerine ilişkin görüşlerinde medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını sınamak amacıyla varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 6. Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F
Gruplararası	0,303	2	0,152	0,583
Gruplarıçi	73,184	281	0,260	
Toplam	73,487	283		

Tablo 6’da görüldüğü gibi varyans analizi sonucunda bulunan $f = 0,583$ değeri, istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlı değildir. Eş deyişle branş öğretmenlerinin stres düzeyleri medeni durumlarına göre farklılaşmamaktadır.

Holmes ve Rahe’nin oluşturduğu (1967) stres oluşturucu olguların listesinde evlilik olayı üst sıralarda stres oluşturucular arasında yer almaktadır. Bu araştırma bulgularında ise evlilikten kaynaklanan stres’in öğretmenlik mesleğindeki iş stresine yansımadağı söylenebilir.

3.2.4. Mesleki Kıdem

Mesleki kıdem değişkenine göre branş öğretmenlerinin stres düzeylerine ilişkin yanıtlarının dağılımı Ek 7 ve sonuçlara ilişkin veriler Tablo 7’de yer almaktadır

Tablo 7. Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Dağılımları

Grup	N	\bar{X}	SS
1-10 yıl	65	2,27	0,44
11-20 yıl	114	2,29	0,53
21 ve üzeri	105	2,23	0,53

Tablo 7’de görüldüğü gibi Örneklem grubundaki branş öğretmenlerinin 65’i (%23) 1-10 yıllık, 114’ü (%40) 11-20 yıllık, 105’i (% 37) 21 ve üzeri yıl kıdeme sahiptir. 1-10 yıl kıdeme sahip branş öğretmenlerinin kendi stres düzeylerine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,27, 11-20 yıllık kıdeme sahip branş öğretmenlerinin 2,29, 21 ve üzeri yıl kıdeme sahip öğretmenlerin ise 2,23’ dür. Standart sapmaları ise sırasıyla 0,44, 0,53 ve 0,53’dür. Branş öğretmenlerin kendi stres düzeylerine ilişkin görüşlerinde mesleki kıdem değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını sınamak amacıyla varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 8. Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F
Gruplararası	0,182	2	0,0909	0,349
Gruplarıçi	73,305	281	0,261	
Toplam	73,487	283		

Tablo 8’de görüldüğü gibi varyans çözümlemesi sonucunda bulunan $f = 0,349$ değeri, istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlı değildir. Bu durumda branş öğretmenlerinin

kendi stres düzeylerine ilişkin görüşleri arasında mesleki kıdem değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Çetin ve Çetin 2000'de yaptıkları araştırmalarında bir- iki yıl kıdeme sahip öğretmenlerin öğretim faaliyetleriyle ilgili sorun yaşadıklarını ortaya çıkarmıştır. Bu araştırmada ise branş öğretmenlerinin iş stresi düzeylerinin mesleki kıdem değişkenine göre istatistiksel olarak farklılaşmadığı ortaya çıkarılmıştır.

3.2.5. Branş

Branş öğretmenlerin kendi içlerindeki diğer branşlar arasında stres düzeylerine ilişkin yanıtlarının dağılımı Ek 8 ve bu sonuçlara ilişkin veriler Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Branş Değişkenine göre Dağılımları

Grup	N	\bar{X}	SS
Türkçe, Matematik F.K.B., İng.Din Kül.	168	2,23	0,50
Resim-İş, Müzik Beden Eğitimi	25	2,29	0,64
Meslek Dersleri	91	2,32	0,48

Tablo 9'da görüldüğü gibi Örneklem grubundaki branş öğretmenlerinin 168'i (%59) Türkçe, Matematik, FKB, İngilizce ve Din Kültürü, 25'i (%9) Resim, Müzik, Beden Eğitimi, 91'i (% 32) meslek dersleri branşlarından oluşmaktadır. Türkçe, Matematik, F.K.B., İngilizce ve Din Kültürü öğretmenlerinin kendi stres düzeylerine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması 2,23, Resim, Müzik, Beden Eğitimi öğretmenlerinin 2,29, meslek dersleri öğretmenlerinin ise 2,32 dir. Standart sapmaları ise sırasıyla 0,50, 0,64 ve 0,48'dir. Branş öğretmenlerin kendi stres düzeylerine ilişkin görüşlerinde diğer branşlara göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını sınamak amacıyla varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 10.Öğretmenlerin Stres Düzeylerinin Branş Değişkenine Göre Varyans Analizlerinin Dağılımları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F
Gruplararası	0,534	2	0,267	
Gruplariçi	72,953	281	0,261	1,029
Toplam	73,487	283		

Tablo 10’da görüldüğü gibi varyans çözümlemesi sonucunda bulunan $f = 1,029$ değeri, istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlı değildir. Bu durumda branş öğretmenlerinin kendi stres düzeylerine ilişkin görüşleri arasında diğer branşlara göre anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Sucuoglu ve Kuloğlu (1996) özel eğitim alanında çalışan öğretmenlerin ilköğretim okulu öğretmenlerinden daha stresli olduklarını ortaya çıkarmıştır. 1987’de Russell, Altmaier ve Van Velzen (Akt. Balaban, 2000, s.176) ve Dunn ve Cobb’ da (1962) branş öğretmenlerinin diğer öğretmenlere göre daha stresli olduklarını ortaya çıkarmıştır. Bu araştırmada da diğer araştırmalardaki gibi branş öğretmenlerinin stresli oldukları ortaya çıkarılmıştır. Araştırma bu yönüyle diğer araştırmacıların bulgularıyla paralellik göstermektedir. Ancak branş öğretmenlerinin branşlarına göre stres düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Ayrıca branş öğretmenlerinin kendi aralarındaki stres düzeyleri arasında bir fark olup olmadığı konusunda bir araştırmaya raslanmamıştır.

3.3. Branş Öğretmenlerinin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarına İlişkin Görüşleri.

Araştırmada yanıtı aranan üçüncü soru, ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşlerinin ne olduğudur. Bunu belirlemek için **yöneticiyle uyum** isimli veri

toplama aracı kullanılmıştır. Veri toplama aracındaki dokuz soruya verilen yanıtlar araştırmanın yöntem bölümünde açıklanan biçimde puanlanarak öğretmenlerin stres düzeylerine kaynaklık eden yönetici davranışlarına ilişkin görüşleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin kendi stres düzeylerine ilişkin görüşlerinin puan aralıklarına göre gruplanmasında veri toplama aracını geliştiren Baltaş ve Baltaş'ın gruplaması esas alınmıştır (Baltaş ve Baltaş, 1998, s. 96).

Branş öğretmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşleri sonucu oluşturdukları stres puanı aralıklarının dağılımı Tablo 11'de verilmiştir (Ek 9'da örneklem grubundaki öğretmenlerin kendi görüşlerine göre oluşan stres düzeylerine ilişkin ayrıntılı bilgiler yer almaktadır).

Tablo 11. Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Stres Grupları	Stres Puanları	Frekans (n)	Yüzde %
Yüksek Stres	0-13	110	38,70
Orta Stres	14-20	102	35,90
Düşük Stres	21-27	72	25,40
TOPLAM		284	100

Tablo 11'de görüldüğü gibi Eskişehir İl merkezindeki ortaöğretim kurumlarında görevli örneklem grubundaki branş öğretmenlerinin 72'si, yöneticilerinin kendilerini olumlu yönde destekledikleri görüşünü taşımaktadırlar. Bu görüşte olanların örneklem grubundaki oranı % 25,40'dır. Bu branş öğretmenleri yöneticileri tarafından olumlu desteklenme ve stres düzeylerine kaynaklık eden yönetici davranışları dolayısıyla düşük iş stresi grubunu oluşturmaktadırlar.

Örneklem grubundaki branş öğretmenlerinin 102'si yöneticilerinin kendilerini orta düzeyde destekledikleri görüşünü taşımaktadırlar. Bu görüşte olanların örneklem grubundaki oranı % 35,90'dır. Bu branş öğretmenleri yöneticileri tarafından orta

düzye desteklenme ve stres düzeylerine kaynaklık eden yönetici davranışları nedeniyle orta iş stresi grubunu oluşturmaktadırlar.

Örneklem grubundaki branş öğretmenlerinin 110'u yöneticilerinin kendilerini olumlu yönde desteklemedikleri görüşünü taşımaktadırlar. Bu görüşte olanların örneklem grubundaki oranı % 38,70'dir. Bu branş öğretmenleri düşük desteklenme ve stres düzeylerine kaynaklık eden yönetici davranışları nedeniyle yüksek iş stresi gurubunu oluşturmaktadırlar.

Branş öğretmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşleri sonucunda oluşan stres grupları, yöntem bölümünde açıklandığı üzere düşük, orta ve yüksek iş stresi grupları olarak gösterilmektedir. Branş öğretmenlerinin düşük iş stresi grubundaki yüzdesi % 25,40 olduğu düşünüldüğünde Eskişehir il merkezindeki branş öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun öğretmenlerin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışları nedeniyle yüksek iş stresiyle karşı karşıya buldukları ortaya çıkarılmıştır.

Branş öğretmenlerin % 35,90'ı yöneticilerinden orta düzeyde destek aldıkları görüşündedirler. Bu grubun ek önlemlerle düşük iş stresi grubunda yer alabileceği düşünülse bile, düşük ve orta düzey stres grubunu oluşturan öğretmenler % 61,30'luk oranla örneklem grubunun yarısından ancak % 11,30'luk fazlasını oluşturmaktadırlar. Bu durumda bile, öğretmenlerin % 38,70'lik bölümünün stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışları nedeniyle yüksek iş stresiyle karşı karşıya olduğu görülmektedir. Bu yüzdelerle branş öğretmenlerinin ciddi bir biçimde yöneticiyle uyum sorunu yaşadığı söylenebilir.

Branş öğretmenlerinin yüksek düzeyde iş streslerinin oluşma nedenleri, kendilerinin yöneticileri tarafından desteklenmediği, aldıkları kararlarda yöneticilerin kendilerine destek olmadığı, kendilerinin görüşüne saygı ve ihtiyaç duyulmadığından bahsedilebilir.

Bu araştırmada elde edilen bulgular Russell, Altmaier Van Velsen (1987), Pehlivan (2000), etin ve etin (2000), Dunn ve Cobb (1962), zdemir (1988)'in bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

3.4. Branş retmenlerinin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarına İlişkin Görüşlerinin Kişisel Bilgilere Göre Dağılımı.

Bu bölümde branş retmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarının cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem ve branş değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu alt bölümde sırasıyla belirtilen değişkenlere göre elde edilen bulgular ve yorumlarına yer verilmiştir.

3.4.1. Cinsiyet

Branş retmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarının cinsiyet değişkenine göre yanıtlarının dağılımı Ek 10 ve bu yanıtların t-testi sonularına ilişkin veriler Tablo 12'de yer almaktadır.

Tablo 12. retmenlerin Stres düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Cinsiyet Değişkenine Göre t-Testi Sonuları

Grup	N	\bar{X}	SS	T
Kadın	136	15,24	7,22	0,457
Erkek	148	14,83	7,66	

Tablo 12'de görüldüğü gibi örneklem grubundaki branş retmenlerinin 136'sı (%48) kadın, 148'i (%52) erkektir. Erkek retmenlerin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması 14,83, kadın retmenlerin ise 15,24'dr. Standart sapmaları ise sırasıyla 7,66 ve 7,22' dir. Branş retmenlerin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin

görüşlerinde cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını sınamak amacıyla t-testi yapılmıştır. Yapılan t-testi sonucunda t değeri 0,457 olarak bulunmuştur. Bulunan t değeri .05 anlam değerine göre anlamlı değildir. Bu durumda erkek ve kadın öğretmenlerin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Kırel (1991) eğitim iş kolu dışında kadınların erkeklere göre daha stresli olduğunu ortaya koymuştur. Haynes (1980) kadınların erkeklere göre daha stresli olduğunu bulmuştur. Farber 1984'de, Altmaier ve Van Velzen 1987 yılında yapmış oldukları araştırmalarında, erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlerden daha stresli olduklarını ortaya çıkarmışlardır (Akt. Balaban, 2000, s.176). Bu araştırmada da branş öğretmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık eden yönetici davranışları nedeniyle yüksek stres grubunda yer aldıkları belirlenmiştir. Ancak kadın öğretmenlerle erkek öğretmenlerin stres düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur. Kadın öğretmenlerle erkek öğretmenlerin stres düzeyleri arasındaki anlamlı fark konusunda diğer araştırmalarla benzerlik göstermediği ortaya çıkarılmıştır. Bu sonuçlara göre Eskişehir il merkezinde görev yapan branş öğretmenlerinin yönetici davranışları nedeniyle oluşan stres düzeylerinin cinsiyet'e göre değişmediği söylenebilir.

3.4.2. Yaş

Branş öğretmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarının yaş değişkenine göre yanıtlarının dağılımı Ek 11 ve bu sonuçlara ilişkin veriler Tablo 13'de yer almaktadır.

Tablo 13. Öğretmenlerin Stres düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Yaş Değişkenine Göre Dağılımları

Grup	N	\bar{X}	SS
21-30 yaş	40	15,23	7,24
31-40 yaş	122	13,20	7,64
41 yaş üzeri	122	16,79	6,91

Tablo 13’de görüldüğü gibi örneklem grubundaki branş öğretmenlerinin 40’ı (%14) 21-30 yaş, 122’si (%43) 31-40 yaş, 122’si (%43) 41 ve üzeri yaş gruplarındadırlar. 21-30 yaş grubu öğretmenlerin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması 15,23, 31-40 yaş grubunun 13,20, 41 ve üzeri yaş grubunun ise 16,79’dur. Standart sapmaları ise sırasıyla 7,24, 7,64 ve 6,91’dir. Branş öğretmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşlerinde yaş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını sınamak için varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 14. Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Yaş Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F
Gruplararası	788,115	2	394,057	7,439*; **, ***
Gruplarıçi	14884,713	281	52,971	
Toplam	15672,827	283		

* $p < .05$

*** $p < .01$

*** $p < .001$

Tablo 14’de görüldüğü gibi varyans analizi sonucunda bulunan $f = 7,439$ değeri, istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlıdır. Eş deyişle branş öğretmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşleri yaş gruplarında farklılaşmaktadır. Gözlenen bu farklılığın hangi yaş grupları arasında olduğunu sınamak amacıyla yapılan t -testi sonuçları Tablo 15’de verilmiştir

Tablo 15. Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Yaş Değişkenine Göre t -Testi Sonuçları

Karşılaştırılan Gruplar	21-30yaş	31-40yaş
21-30 yaş		1,475
41 yaş üzeri	1,227	3,849*; **,***

* $p < .05$

** $p < .01$

*** $p < .001$

Tablo 15’de görüldüğü gibi 21-30 yaş grubu ile 31-40 yaş grupları arasında (1,475), 21-30 yaş grubu ile 41 ve üzeri yaş grubu arasında (1,227), 31-40 yaş grubuyla 41 ve üzeri yaş grubu arasında (3,849), branş öğretmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarının yaş değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği konusundaki t- testi sonucunda istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur.

Russell, Altmaier ve Van Velzen (1987) genç öğretmenlerin daha stresli olduğunu ortaya çıkarmıştır (Akt.Balaban, 2000, s.176). Çetin ve Çetin’de (2000) kadın erkek tüm öğretmenlerin yöneticileriyle sorunlar yaşadıklarını, bir iki yıl kıdemli öğretmenlerin ise sorunlarının daha çok kıdemli öğretmenlere göre daha fazla olduğunu ortaya koymuştur. Bu araştırmada da yaş değişkeniyle ilgili ortaya çıkan bulgular diğer araştırmacıların bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Eskişehir il merkezindeki 31-40 yaş grubundaki branş öğretmenlerinin daha yaşlı öğretmenlere göre yöneticiyle uyum sorunu yaşadığı söylenebilir.Yaşlı öğretmenlerin gençler kadar stresli olmama nedenleri mesleki tecrübe, insanlarla ve yöneticilerle diyalogda gösterilen ustalık, beklentilerde gençler kadar olmayan hırs konularıyla açıklanabilir. Bu duruma göre, 41 ve üzeri yaş grubu öğretmenlerin yöneticiyle uyum konusuna özen gösterdikleri ve gerekli desteği sağladıkları söylenebilir.

3.4.3. Medeni Durum

Branş öğretmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarının medeni durum değişkenine göre yanıtlarının dağılımı Ek 12’de ve sonuçlara ilişkin veriler Tablo 16’da yer almaktadır.

Tablo 16. Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Medeni Durum Değişkenine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Grup	N	\bar{X}	SS
Evli	239	15,18	7,37
Bekar	35	14,69	7,91
Boşanmış	10	12,50	7,91

Tablo 16’da görüldüğü gibi örneklem grubundaki branş öğretmenlerinin 239’u (%84) evli, 35’i (%12) bekar, 10’u (% 4) ayrı ya da boşanmış branş öğretmenlerden oluşmaktadır. Evli öğretmenlerin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması 15,18; bekar grubunun 14,69; ayrı yada boşanmış grubunun ise 12,50’dir. Standart sapmaları ise sırasıyla 7,37, 7,91 ve 7,91’dir. Branş öğretmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşlerinde medeni durum değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını sınamak için varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 17. Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Medeni Durum Değişkenine Göre Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F
Gruplararası	73,521	2	36,761	
Gruplarıçi	15599,306	281	55,514	0,662
Toplam	15672,827	283		

Tablo 17’de görüldüğü gibi varyans çözümlemesi sonucunda bulunan $f = 0,662$ değeri, istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlı değildir. Eş deyişle branş öğretmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşlerinin medeni durum değişkenine göre aralarında anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Holmes ve Rohe’nin sosyal ayar ölçeğinde, Amerikan kültüründe evlilik olayının stres oluşturmada (50) puanla üst sıralarda yer aldığı görülmektedir. Boşanma ise (73) puanla ikinci sırada yer almaktadır. İlk sırada ise (100) puanla eşin ölümü, stres oluşturmada önemli etken olmaktadır. Türk kültüründe de boşanma ve ayrı olma stres oluşturmada ilk sıralarda yer almaktadır (Baltaş ve Baltaş,1 990, s.71). Araştırmanın bulguları bu yönüyle diğer araştırmalarla benzerlik göstermektedir. Ancak branş öğretmenlerinin medeni durum değişkenine göre stres düzeylerine kaynaklık eden yönetici davranışlarına ilişkin görüşleri arasında fark olup olmadığı konusunda araştırmaya raslanmamıştır.

Ek 12’de görüldüğü gibi yöneticiyle uyum konusunda birinci sırada sorunu olan öğretmenler ayrı ve boşanmış olanlar, ikinci sırada ise evli öğretmenlerdir denebilir. Uyum sorunu nedeniyle bu iki grupta bulunan öğretmenler ağırlıklı olarak yüksek stres grubunda yer almaktadırlar. Bekar öğretmenlerin, evli ve boşanmış öğretmenler kadar yöneticiyle uyum sorununun olmadığı söylenebilir.

3.4.4. Mesleki Kıdem

Branş öğretmenlerin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarının mesleki kıdem değişkenine göre yanıtlarının dağılımı Ek 13 ve bu sonuçlara ilişkin veriler Tablo 18’da yer almaktadır.

Tablo 18. Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Mesleki Kıdem Değişkenine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Grup	N	\bar{X}	SS
1-10 yıl	65	13,94	7,47
11-20yıl	114	14,34	7,71
21 ve üzeri	105	16,44	6,96

Tablo 18’de görüldüğü gibi örneklem grubundaki branş öğretmenlerinin 65’i (%23) 1-10 yıllık kıdeme sahip, 114’ü (%40) 11-20 yıllık kıdeme sahip, 105’i (%37) 21 ve üzeri yıl kıdeme sahip grup içinde yer almaktadırlar. 1-10 yıllık grup içinde yer alan öğretmenlerin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması 13,94, 11-20 yıllık kıdeme sahip grubunun 14,34, 21 ve üzeri yıl kıdeme sahip grubunun ise 16,44’dür. Standart sapmaları ise sırasıyla 7,47, 7,71 ve 6,96’dır. Öğretmenlerin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşlerinde mesleki kıdem değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını sınamak için varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 19. Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Mesleki Kıdem Değişkenine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F
1-10 yıl	339,568	2	169,784	3,111*
11-20 yıl	15333,259	281	54,567	
21 ve üzeri	15672,827	283		

* $p < .05$

Tablo 19’da görüldüğü gibi varyans çözümlemesi sonucunda bulunan $f = 3,111$ değeri, istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlıdır. Eş deyişle öğretmenlerin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşleri mesleki kıdem grupları içinde

farklılaşmaktadır. Gözlenen bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu sınamak amacıyla yapılan t - testi sonuçları Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo 20. Öğretmenlerin Stres düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Mesleki Kıdem Değişkenine Göre t-Testi Sonuçları

Karşılaştırılan Gruplar	1-10 Yıl	11-20 Yıl
1-10 Yıl		0,340
21 ve Üzeri	2,213*	2,105*

* $p < .05$

Tablo 20’de görüldüğü gibi 1-10 yıl kıdeme sahip grup ile 21 ve üzeri yıl kıdeme sahip grup arasında (2,213), 21 ve üzeri yıl kıdeme sahip grupla , 11-20 yıl kıdeme sahip grup arasında (2,105), branş öğretmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarının farklılık gösterip göstermediği konusundaki t-testi sonucunda istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur.

Ek 12’de görüldüğü gibi örneklem grubundaki 11-20 yıllık öğretmenler yöneticilerinden yeterli desteği görmediklerini düşünmektedirler. Dolayısıyla % 47’lik oranla yüksek stres grubunda birinci sırada yerlerini almaktadırlar. İkinci sırada ise 1-10 yıllık kıdeme sahip genç öğretmenler gelmektedirler. Yüksek stres grubunun son sırasını ise % 38’lik oranla 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler oluşturmaktadır.

Russell, Altmaier ve Van Velzen, (1987) genç öğretmenlerin yüksek stresli ve duygusal tükenme içinde olduklarını ortaya koymuşlardır (Akt. Balaban, 2000, s.176). Bu verilere göre, yöneticilerinden yeterli desteği görmediğine inanan öğretmenler 11-20 yıllık ve 1-10 yıllık kıdeme sahip genç öğretmenlerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bu öğretmenler yüksek stres grubunu oluşturmaktadırlar. Bu araştırmada ortaya çıkan bulgular bu yönüyle diğer araştırmacıların bulgularıyla paralellik göstermektedir.

Yöneticilerinden yeterli desteği aldığını düşünen ve bu nedenle orta ve düşük stres grubunu ise 21 ve üstü yıl kıdeme sahip öğretmenler oluşturmaktadırlar. 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin, yöneticiyle iyi anlaşmış ya da emeklilik dönemlerine yaklaştığı için beklentilerinin azaldığı ve uyum konusunda sorun çıkarmadıkları söylenebilir. Bu nedenle yüksek stres grubunu oluşturan 1-10 yıl kıdeme sahip genç öğretmenlere stres yönetimi ve stresle başa çıkma konularında seminerler düzenlenmesi önerilebilir.

3.4.5. Branş

Branş öğretmenlerin kendi içlerindeki diğer branşlar arasında stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarının branş değişkenine göre yanıtlarının dağılımı Ek 14 ve bu sonuçlara ilişkin veriler Tablo 21’de yer almaktadır.

Tablo 21. Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Branş Değişkenine İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Grup	N	\bar{X}	SS
Türkçe Matematik FKB İng.Din Kült.	168	15,93	7,51
Resim, Müzik Beden Eğitimi	25	17,16	5,39
Meslek Dersleri	91	12,77	7,44

Tablo 21’de görüldüğü gibi örneklem grubundaki branş öğretmenlerinin 168’i (%59) Türkçe, Matematik, FKB, İngilizce ve Din Kültürü, 25’i (%9) Resim, Müzik, Beden Eğitimi, 91’i (% 32) meslek dersleri branşlarından oluşmaktadır. Türkçe, Matematik, FKB, İngilizce ve Din Kültürü öğretmenlerin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması 15,93, Resim, Müzik, Beden Eğitimi öğretmenlerin 17,16, meslek dersleri öğretmenlerin ise 12,77’dir. Standart sapmaları ise sırasıyla 7,51, 5,39 ve 7,44’dür. Branş öğretmenlerin stres

düzeylelerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşlerinde branş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık olup olmadığını sınamak amacıyla varyans analizi yapılmıştır.

Tablo 22. Öğretmenlerin Stres Düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Branş Değişkenine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F
Gruplararası	714,171	2	357,085	6,708*; **; ***
Gruplarıçi	14958,657	281	53,234	
Toplam	15672,827	283		

* p < .05
 ** p < .01
 *** p < .001

Tablo 22’de görüldüğü gibi varyans çözümlemesi sonucunda bulunan $f = 6,708$ değeri, istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlıdır. Eş deyişle öğretmenlerin görüşlerine göre stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşleri branş gruplarında farklılaşmaktadır. Gözlenen bu farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu sınamak amacıyla yapılan t -testi sonuçları Tablo 23’de verilmiştir.

Tablo 23. Öğretmenlerin Stres düzeylerine Kaynaklık Yapan Yönetici Davranışlarının Branş Değişkenine Göre t -Testi Sonuçları

Karşılaştırılan Gruplar	Türkçe, Matematik, F.K.B. İngilizce, Din Kültürü	Resim, Müzik, Beden Eğitimi
Türkçe, Matematik, F.K.B. İngilizce, Din Kültürü		1,006
Meslek Dersleri	3,283*; **; ***	3,317 *; **; ***

* p < .05
 ** p < .01
 *** p < .001

Tablo 23’de görüldüğü gibi Türkçe, Matematik, FKB, İngilizce, Din Kültürü grubu ile Meslek Dersleri grupları arasında (3,283), Meslek Dersleri ile Resim Müzik Beden Eğitimi branşlarının oluşturduğu gruplar arasında (3,317) stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşlerinin branş değişkenine göre farklılık gösterip göstermediği konusunda istatistiksel olarak .05 düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur.

Ek 14 incelendiğinde de meslek dersleri öğretmenlerinin % 54’lük oranla yönetici davranışlarının stres düzeylerine kaynaklık yaptığına inandıklarından dolayı yüksek stres grubunda yerlerini aldıkları görülmektedir. Yöneticiyle en uyumlu grubun Resim, Müzik, Beden eğitimi öğretmenlerinin olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada öğretmenlerin stres düzeylerinin yüksekliği konusunda diğer araştırmacıların bulgularıyla paralel sonuçların elde edildiği söylenebilir ancak branş öğretmenlerinin kendi içlerindeki stres düzeyleri konusunda bir araştırmaya raslanmamıştır. Diğer araştırmalarda raslanmayan, branş öğretmenleri içinde de en stresli grubu meslek dersleri öğretmenlerinin oluşturduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu durumun da meslek dersleri öğretmenlerinin yoğun iş yükünden kaynaklandığı söylenebilir.

4. ÖZET, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın özetine, sonucuna ve önerilere yer verilmiştir.

4.1. Özet

Bu çalışmada 1999-2000 eğitim-öğretim yılında Eskişehir il merkezindeki ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin iş ve okul yöneticileriyle ilişkilerinden kaynaklanan stres düzeylerine ilişkin görüşleri ve öğretmenlerin iş stresi ve stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarının cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem ve branş değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Bu çalışmada diğer çalışmalardaki gibi ortaöğretim okulu öğretmenlerinin stresli olduğu ortaya çıkarılmıştır. Bu bakımdan ortaöğretim okulu öğretmenlerinin yüksek iş stresi düzeylerinin ve yönetici davranışlarından kaynaklanan yüksek stres düzeylerinin azaltılması ya da streslerinin yönetimi konusunda yapılacak çalışmalara ve bireylere yol göstermesi bakımından önemlidir.

Araştırma yöntemi olarak tarama modeli kullanılmıştır. Eskişehir il merkezindeki 30 ortaöğretim kurumunda görev yapan 1477 branş öğretmeni araştırma evrenini, çeşitli türde seçilen sekiz kurumun 443 öğretmeni de örneklem grubunu oluşturmaktadır. Anket uygulaması sonucu toplanan verilerin SPSS ve Windows programları ile istatistiksel çözümlenmesi yapılmıştır. Verilerin analizinde frekans, yüzde, varyans analizi ve t -testleri kullanılmıştır. Sonuçlar, çizelge ve tablolar halinde açıklanmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, Eskişehir il merkezindeki ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin yarıdan çoğunun uygun olmayan iş stresi gruplarında oldukları ortaya çıkarılmıştır. Ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin yarıdan fazlasının da stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşleri nedeniyle yüksek stresli oldukları ortaya çıkarılmıştır. İş stresi düzeylerinin cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem ve branş değişkenlerine göre farklılık göstermediği bulunmuştur. Stres düzeylerine kaynaklık

yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşlerine göre ise kıdem, yaş ve branş değişkenlerinde istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu ortaya çıkarılmıştır. Cinsiyet ve medeni durum değişkenlerine göre stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşlerinin istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür.

4.2. Sonuç

Eskişehir il merkezindeki ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin iş ve okul yöneticileriyle ilişkilerinden kaynaklanan stres düzeylerine ilişkin görüşlerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu araştırmada aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

- Uygulanan anket sonucunda, örneklem grubundaki branş öğretmenlerin 134'ünün (% 47,20) stres puanlarının 2,00-2,59 arasında olduğu ve Baltaş'lar tarafından tanımlanan sağlık ve verimlilik açısından en uygun stres düzeyi olarak gösterilen D grubunda yerlerini aldıkları görülmüştür. 150 branş öğretmenin ise (% 52,80) sağlık ve verimlilik açısından uygun olmayan yüksek stres düzeyi gruplarında yerlerini aldıkları görülmüştür. Bu bulgulara göre Eskişehir il merkezinde ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin yarısından fazlasında (% 52,80) yüksek iş stresi olduğu söylenebilir.
- Branş öğretmenlerin stres düzeylerinin cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem ve branş değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde;
 - * Kadın ve erkek branş öğretmenleri arasında;
 - * Evli, bekar, ayrı ve boşanmış branş öğretmenleri arasında;
 - * 1-10 yıl, 11-20 yıl, 21 ve üzeri yıl kıdemi olan branş öğretmenleri arasında;
 - * 21-30, 31-40, 41 ve üzeri yaş gruplarındaki branş öğretmenleri arasında;
 - * Türkçe, Matematik, F.K.B., İngilizce, Din Kültürü öğretmenleri, Resim, Müzik, Beden Eğitimi öğretmenleri ve Meslek Dersleri branşı öğretmen grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

- Branş öğretmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarına ilişkin görüşlerine göre örneklem grubundaki branş öğretmenlerinin 110'unun (% 38,70) yüksek stres, 102'sinin (%35,90) orta stres ve 72'sinin (25,40) düşük stres gruplarında yer aldıkları ortaya çıkarılmıştır. Yüksek stres grubunda yer alanların yöneticilerinden yeterli desteği görmediklerine inandıkları ve bu nedenle de yüksek iş stresi düzeyi grubunda yer aldıkları düşünülmektedir. Branş öğretmenlerinin % 25,40'ının ise yöneticilerinden gerekli desteği gördüklerine inandıkları için düşük stres grubunda yerlerini aldıkları ortaya çıkarılmıştır. Bu sonuçlara göre Eskişehir il merkezindeki branş öğretmenlerinin yöneticiyle uyum sorunu yaşadığı ileri sürülebilir.
- Branş öğretmenlerinin stres düzeylerine kaynaklık yapan yönetici davranışlarının cinsiyet, yaş, medeni durum, mesleki kıdem ve branş değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediği incelendiğinde;
 - * Kadın ve erkek branş öğretmenleri arasında;
 - * Evli, bekar, ayrı ve boşanmış branş öğretmenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.
 - * 1-10 yıl, 11-20 yıl, 21 ve üzeri yıl kıdemi olan branş öğretmenleri arasında;
 - * 21-30, 31-40, 41 ve üzeri yaş gruplarındaki branş öğretmenleri arasında;
 - * Türkçe, Matematik, F.K.B., İngilizce, Din Kültürü öğretmenleri, Resim, Müzik, Beden Eğitimi öğretmenleri ve Meslek Dersleri branşı öğretmen grupları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu söylenebilir.

Bu araştırma ile alanda bu konuyla ilgili eksiklikler bir parça giderilmeye ve çağın önemli bir konusu olan stres olgusuna dikkat çekilmeye çalışılmıştır.

4.3.Öneriler

Araştırmanın bulgularına dayalı olarak geliştirilen öneriler şöyledir:

4.3.1.Uygulamacılar için öneriler

- Okul yöneticileri, branş öğretmenlerinde ortaya çıkarılan yüksek düzeydeki stresi azaltmak için, kendi iç yapılarında yönetmelikler çerçevesinde yönetsel değişikliklere gidebilirler.

- Stresin azaltılması ve stres yönetimi konularında hizmet içi eğitimler düzenleyebilirler.
- Okul yönetimleri, branş öğretmeninden ne beklediğini sorumluluklarının neler olduğunu açık ve tam olarak yazmalıdır.
- Branş öğretmenlerine yönelik yönetici, aile ve meslektaş desteği de önemli bir konu olarak gündeme gelmektedir. Birbirlerinin sorununu paylaşma, iş ortamı dışında samimi ortamlar oluşturma, sinema, tiyatro gibi veya yürüyüş, yüzme, voleybol gibi sportif etkinliklere katılma, çeşitli hobilerle uğraşma, branş öğretmenlerindeki uygun olmayan stres düzeyini düzenleyerek grubun birlik duygusunu artıracaktır.
- Mesleki gelişim yollarının planlanması ve rehberlik ve psikolojik yardım konularında uzman kişi ya da kurumların yardımına başvurulabilirler.

4.3.2. Araştırmacılar için öneriler

- Branş öğretmenlerinin, özellikle meslek dersleri branşından olan öğretmenlerinin yüksek stresli olma nedenlerinin araştırılması konularında çalışma yapılabilir.
- Ortaöğretim okullarında çalışan öğretmenlerin streslerinin azaltılması ve stres yönetimi konularında neler yapılabileceği türünde araştırmalar yapılabilir.
- Bu araştırmada Eskişehir il merkezindeki ortaöğretim kurumlarında görev yapan branş öğretmenlerinin görüşlerine başvurulması ile yetinilmiştir. Benzer araştırmalar diğer illerdeki ortaöğretim kurumlarında görevli branş öğretmenlerinin görüşlerine başvurularak yapılabilir.
- İlköğretim kurumları ve okulöncesi eğitim kurumlarında da öğretmen ve yönetici görüşlerine başvurularak öğretmenlerin stres düzeylerini belirleyici araştırmalar yapılabilir.

EKLER

EK	<u>Sayfa</u>
I. ARAŞTIRMANIN EVRENİNİ OLUŞTURAN ORTAÖĞRETİM OKULLARI...	51
II. VERİ TOPLAMA ARACI.....	52
III. ÖĞRETMENLERİN İŞ STRESİ DÜZEYİ PUANLARI.....	56
IV. CİNSİYET DEĞİŞKENİNE GÖRE İŞ STRESİ DÜZEYİ PUANLARI.....	58
V. YAŞ DEĞİŞKENİNE GÖRE İŞ STRESİ DÜZEYİ PUANLARI.....	60
VI. MEDENİ DURUM DEĞİŞKENİNE GÖRE İŞ STRESİ DÜZEYİ PUANLARI..	62
VII. MESLEKİ KIDEM DEĞİŞKENİNE GÖRE İŞ STRESİ DÜZEYİ PUANLARI..	64
VIII. BRANŞ DEĞİŞKENİNE GÖRE İŞ STRESİ DÜZEYİ PUANLARI.....	66
IX. ÖĞRETMENLERİN STRES DÜZEYLERİNE KAYNAKLIK YAPAN YÖNETİCİ DAVRANIŞLARI NA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN PUANLARI.....	68
X. CİNSİYET DEĞİŞKENİNE GÖRE STRES DÜZEYİ PUANLARI.....	70
XI. YAŞ DEĞİŞKENİNE GÖRE STRES DÜZEYLERİ PUANLARI.....	72
XII. MEDENİ DURUM DEĞİŞKENİNE GÖRE STRES DÜZEYİ PUANLARI.....	74
XIII. MESLEKİ KIDEM DEĞİŞKENİNE GÖRE STRES DÜZEYİ PUANLARI.....	76
XIV. BRANŞ DEĞİŞKENİNE GÖRE STRES DÜZEYİ PUANLARI.....	78
XV. İŞ STRESİ DÜZEYLERİNE İLİŞKİN VARYANS ANALİZİ T TESTİ SONUÇLARININ SPSS ÇIKTILARI.....	80
XVI. ÖĞRETMENLERİN STRES DÜZEYLERİNE KAYNAKLIK YAPAN YÖNETİCİ DAVRANIŞLARI NA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN VARYANS ANALİZİ T TESTİ SONUÇLARININ SPSS ÇIKTILARI.....	89

EK 1

Araştırma Evrenini Oluşturan Ortaöğretim Okulları ve Öğretmen Sayıları

OKULUN ADI	ÖĞRETMEN SAYISI
Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	30
Anadolu Lisesi	59
Anadolu Teknik Lisesi	41
Atatürk Lisesi	63
Atatürk Teknik ve E.M.L.	133
Cevat Ünügür Lisesi	12
Cumhuriyet Lisesi	80
Fatih Anadolu Lisesi	32
Fatih Fen Lisesi	28
Gazi Lisesi	34
Gazi Teknik ve Anadolu Meslek Lisesi	70
H. Ahmet Kanatlı Lisesi	41
H. Edip Törehan Kız Meslek Lisesi	15
Hoca Ahmet Yesevi Lisesi	69
İmam Hatip Lisesi	61
Kılıçoğlu Anadolu Lisesi	42
Kılıçoğlu Lisesi	18
Muzaffer Çil Anadolu Lisesi	22
Motor Anadolu Teknik ve E.M.L.	64
Mustafa kemal Lisesi	23
Olgunlaşma Enstitüsü K.M.L.	56
Prof. Dr. Orhan Oğuz Lisesi	39
Salih Zeki Lisesi	16
Süleyman Çakır Lisesi	55
Tepebaşı Endüstri Meslek Lisesi	31
Ticaret Lisesi Anadolu M.L.	55
Turgut Reis Endüstri Meslek lisesi	78
Türk Telekom Anadolu Teknik Lisesi	10
Yunusemre Lisesi	73
Yunusemre teknik ve E.M.L.	127
TOPLAM	1477

EK II

Sayın Branş Öğretmeni,

Eskişehir il merkezinde bulunan ortaöğretim okullarında görev yapan branş öğretmenlerinin iş ve okul yöneticileriyle ilişkilerinden kaynaklanan stres düzeylerine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bir araştırma için hazırlanan bu anket üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde **Kişisel bilgiler**, İkinci bölümde **İş stresi ölçeği**, Üçüncü bölümde **Yöneticiyle uyum ölçeği** yer almaktadır.

Bu çerçevede ankette bulunan birinci, ikinci ve üçüncü bölümdeki her bir maddeye ilişkin kendi görüşünüzü yansıtan seçeneğe (X) işareti, koymanız istenmektedir.

Anket ile ilgili bilgiler sadece bu araştırma için kullanılacak ve genel olarak değerlendirilecektir. Bu nedenle ankete adınızı ve soyadınızı yazmanıza gerek yoktur.

Ankete ilişkin vermiş olduğunuz içten cevaplar ve araştırmaya katkılarınızdan ötürü teşekkür eder saygılar sunarım.

İbrahim BİLEK
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

BÖLÜM I

KİŞİSEL BİLGİLER

Açıklama: Aşağıda sizinle ilgili kişisel bilgiler içeren sorulara yer verilmiştir. Bu bilgilerden size uygun gelenlerini yanındaki parantezin içerisine (X) işareti koyarak belirleme yapınız.

1. Cinsiyetiniz

() Kadın () Erkek

2. Yaşınız

() 21-30 () 31-40 () 41 ve yukarı

3. Medeni durumunuz

() Evli () Bekar () Ayrı ya da boşanmış

4. Kıdem durumunuz

() 1-10 Yıllık () 11-20 Yıllık () 21 ve üzeri Yıllık

5. Branşınız

- () Türkçe,Matematik,FKB,İngilizce,Din Kültürü
 () Resim Müzik Beden Eğitimi
 () Meslek Dersleri

BÖLÜM II İŞ STRESİ ÖLÇEĞİ

Açıklama: Aşağıda iş hayatıyla ilgili bazı durumlar sıralanmıştır. Bu durumlarla ilgili olarak düşüncelerinizi (X) işareti kullanarak belirtiniz.		Hiçbir zaman	Ender olarak	Bazen	Sık sık	Hemen her zaman
1.	Sorumluluklarınızı yerine getirmek için yeterli yetkinizin olmadığını hisseder misiniz?	()	()	()	()	()
2.	İşinizin amacı ve taşıdığınız sorumluluklar konusunda tereddüte düşer misiniz?	()	()	()	()	()
3.	İşinizde gelişme ve ilerleme konusunda sizin için varolan imkanlardan şüpheye düşer misiniz?	()	()	()	()	()
4.	Normal bir iş gününde bitirilmeyecek kadar ağır bir iş yükünüzün olduğunu hisseder misiniz?	()	()	()	()	()
5.	Çevrenizdeki kimselerin birbirleriyle çatışan taleplerini karşılayamayacağınızı düşünür müsünüz?	()	()	()	()	()
6.	İşinizin gerektirdiği eğitime tam olarak sahip olmadığınızı hisseder misiniz?	()	()	()	()	()
7.	Amirlerinizin iş başarınız konusundaki değerlendirmelerini bilir misiniz?	()	()	()	()	()
8.	İşinizi yapmak için gerekli olan bilgileri elde etmek konusunda güçlüklerle karşılaşır mısınız?	()	()	()	()	()
9.	Tanıdığınız insanların hayatlarını etkileyecek kararlar konusunda endişe duyar mısınız?	()	()	()	()	()
10.	İşte, çevrenizdekiler tarafından hoşlanılmadığınızı ve kabul edilmediğinizi hisseder misiniz?	()	()	()	()	()
11.	Amirlerinizin sizi etkileyen karar ve davranışlarını yönlendiremediğinizi hisseder misiniz?	()	()	()	()	()
12.	Birlikte çalıştığınız kimselerin sizden tam olarak ne beledikleri konusunda tereddüte düşer misiniz?	()	()	()	()	()
13.	Yapmak zorunda olduğunuz işin miktarını işinizin kalitesini olumsuz yönde etkilediğini düşünür müsünüz?	()	()	()	()	()
14.	Daha iyisinin nasıl yapılacağını bildiğiniz halde, işinizi bunun dışında yapmak zorunda kalır mısınız?	()	()	()	()	()
15.	İşinizin aile hayatınıza engel olduğunu hisseder misiniz?	()	()	()	()	()

BÖLÜM III
YÖNETİCİYLE UYUM ÖLÇEĞİ

Açıklama: Aşağıdaki ölçekte yöneticilerinizle ilişkileriniz konusunda bazı durumlar sıralanmıştır. Bu durumlarla ilgili olarak düşüncelerinizi (X) işareti koyarak belirtiniz.		Kesinlikle geçerli değil	Kısmen geçerli değil	Kısmen geçerli	Bütünüyle geçerli
1.	Amirim, aldığı kararların arkasında olacağını bilirim.	()	()	()	()
2.	Amirim, benimle oturmak ve meseleleri konuşmak ister.	()	()	()	()
3.	Amirim, benimle görüşmeye saygı duyar ve ihtiyaç hisseder.	()	()	()	()
4.	Amirim, işimde bana iltifat eder.	()	()	()	()
5.	Fikirlerimle işe yaptığım katkılardan dolayı amirimden tam güven alacağımı biliyorum.	()	()	()	()
6.	Amirimi hiçbir endişe duymadan eleştirebilirim.	()	()	()	()
7.	İşimi etkileyen kişisel bir problemimi amirimle konuşabilirim.	()	()	()	()
8.	Amirim, beni işte ne olup bittiğinden haberdar ederek kendimi güçlü hissettirmemi kolaylaştırır.	()	()	()	()
9.	Almış olduğum bir kararı gözden geçirmesini rahatlıkla amirimden isteyebilirim.	()	()	()	()

EK III
ÖĞRETMENLERİN İŞ STRESİ DÜZEYİ PUANLARI

STRESS

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	2	,7	,7	,7
	1,13	2	,7	,7	1,4
	1,27	3	1,1	1,1	2,5
	1,33	3	1,1	1,1	3,5
	1,40	2	,7	,7	4,2
	1,47	4	1,4	1,4	5,6
	1,53	8	2,8	2,8	8,5
	1,60	9	3,2	3,2	11,6
	1,67	9	3,2	3,2	14,8
	1,73	6	2,1	2,1	16,9
	1,80	6	2,1	2,1	19,0
	1,87	9	3,2	3,2	22,2
	1,93	14	4,9	4,9	27,1
	2,00	17	6,0	6,0	33,1
	2,07	17	6,0	6,0	39,1
	2,13	15	5,3	5,3	44,4
	2,20	15	5,3	5,3	49,6
	2,27	7	2,5	2,5	52,1
	2,33	7	2,5	2,5	54,6
	2,40	21	7,4	7,4	62,0
	2,47	17	6,0	6,0	68,0
	2,53	18	6,3	6,3	74,3
	2,60	15	5,3	5,3	79,6
	2,67	13	4,6	4,6	84,2
	2,73	7	2,5	2,5	86,6
	2,80	5	1,8	1,8	88,4
	2,87	2	,7	,7	89,1
	2,93	5	1,8	1,8	90,8
	3,00	9	3,2	3,2	94,0
	3,07	3	1,1	1,1	95,1
	3,13	1	,4	,4	95,4
	3,20	5	1,8	1,8	97,2
	3,27	1	,4	,4	97,5
	3,47	2	,7	,7	98,2
	3,53	2	,7	,7	98,9
	3,73	2	,7	,7	99,6
	4,00	1	,4	,4	100,0
	Total	284	100,0	100,0	
Total		284	100,0		

EK IV
CİNSİYET DEĞİŞKENİNE GÖRE İŞ STRESİ DÜZEYLERİ

STRESS * CINS Crosstabulation

Count

		CINS		Total
		1,00	2,00	
STRE	1,00		2	2
SS	1,13		2	2
	1,27	3		3
	1,33	3		3
	1,40	1	1	2
	1,47	3	1	4
	1,53	5	3	8
	1,60	4	5	9
	1,67	5	4	9
	1,73	2	4	6
	1,80	4	2	6
	1,87	7	2	9
	1,93	8	6	14
	2,00	10	7	17
	2,07	11	6	17
	2,13	7	8	15
	2,20	9	6	15
	2,27	2	5	7
	2,33	3	4	7
	2,40	5	16	21
	2,47	5	12	17
	2,53	7	11	18
	2,60	9	6	15
	2,67	9	4	13
	2,73	3	4	7
	2,80	3	2	5
	2,87		2	2
	2,93	2	3	5
	3,00	2	7	9
	3,07	1	2	3
	3,13		1	1
	3,20		5	5
	3,27		1	1
	3,47	1	1	2
	3,53		2	2
	3,73	1	1	2
	4,00	1		1
Total		136	148	284

EK V
YAŞ DEĞİŞKENİNE GÖRE İŞ STRESİ DÜZEYLERİ

STRESS * YAS Crosstabulation

Count

		YAS			Total
		1,00	2,00	3,00	
STRE	1,00		1	1	2
SS	1,13	1	1		2
	1,27		3		3
	1,33		1	2	3
	1,40		1	1	2
	1,47	2	1	1	4
	1,53	2	4	2	8
	1,60	2	4	3	9
	1,67	2	3	4	9
	1,73	1	1	4	6
	1,80	1		5	6
	1,87	2	3	4	9
	1,93	1	4	9	14
	2,00	4	6	7	17
	2,07	2	6	9	17
	2,13	3	7	5	15
	2,20	2	9	4	15
	2,27		2	5	7
	2,33	1	3	3	7
	2,40	3	12	6	21
	2,47	3	7	7	17
	2,53	2	9	7	18
	2,60	1	10	4	15
	2,67	1	6	6	13
	2,73	1	4	2	7
	2,80		1	4	5
	2,87		2		2
	2,93	1	3	1	5
	3,00		4	5	9
	3,07		1	2	3
	3,13		1		1
	3,20		1	4	5
	3,27	1			1
	3,47	1		1	2
	3,53		1	1	2
	3,73			2	2
	4,00			1	1
Total		40	122	122	284

EK VI
MEDENİ DURUM DEĞİŞKENİNE GÖRE İŞ STRESİ DÜZEYİ PUANLARI

STRESS * MEDENI Crosstabulation

Count

		MEDENI			Total
		1,00	2,00	3,00	
STRE	1,00	1	1		2
SS	1,13	2			2
	1,27	2	1		3
	1,33	3			3
	1,40	2			2
	1,47	2	2		4
	1,53	5	2	1	8
	1,60	7	1	1	9
	1,67	7	2		9
	1,73	5	1		6
	1,80	6			6
	1,87	8		1	9
	1,93	12	1	1	14
	2,00	15	2		17
	2,07	16	1		17
	2,13	13	2		15
	2,20	10	3	2	15
	2,27	6	1		7
	2,33	7			7
	2,40	20	1		21
	2,47	16		1	17
	2,53	14	4		18
	2,60	13	1	1	15
	2,67	9	4		13
	2,73	5	2		7
	2,80	4	1		5
	2,87	2			2
	2,93	5			5
	3,00	8	1		9
	3,07	3			3
	3,13	1			1
	3,20	5			5
	3,27	1			1
	3,47		1	1	2
	3,53	2			2
	3,73	1		1	2
	4,00	1			1
Total		239	35	10	284

EK VII
MESLEKİ KIDEM DEĞİŞKENİNE GÖRE İŞ STRESİ DÜZEYİ PUANLARI

STRESS * KIDEM Crosstabulation

Count

		KIDEM			Total
		1,00	2,00	3,00	
STRE	1,00		1	1	2
SS	1,13		1	1	2
	1,27		1	2	3
	1,33		1	2	3
	1,40			2	2
	1,47	3	1		4
	1,53	2	4	2	8
	1,60	1	5	3	9
	1,67	1	6	2	9
	1,73	1	2	3	6
	1,80		3	3	6
	1,87	4	1	4	9
	1,93	2	4	8	14
	2,00	5	8	4	17
	2,07	5	6	6	17
	2,13	6	2	7	15
	2,20	3	8	4	15
	2,27	1	2	4	7
	2,33	2	2	3	7
	2,40	9	6	6	21
	2,47	4	4	9	17
	2,53	1	10	7	18
	2,60	2	9	4	15
	2,67	3	7	3	13
	2,73	2	4	1	7
	2,80		2	3	5
	2,87	1	1		2
	2,93	3	2		5
	3,00	1	4	4	9
	3,07	1		2	3
	3,13		1		1
	3,20		2	3	5
	3,27	1			1
	3,47	1	1		2
	3,53		2		2
	3,73		1	1	2
	4,00			1	1
Total		65	114	105	284

EK VIII
BRANŞ DEĞİŞKENİNE GÖRE İŞ STRESİ DÜZEYİ PUANLARI

STRESS * BRANS Crosstabulation

Count

		BRANS			Total
		1,00	2,00	3,00	
STRE	1,00	1		1	2
SS	1,13	1	1		2
	1,27	2		1	3
	1,33	2		1	3
	1,40	2			2
	1,47	3	1		4
	1,53	5	1	2	8
	1,60	5	1	3	9
	1,67	3	1	5	9
	1,73	5		1	6
	1,80	2	1	3	6
	1,87	6	1	2	9
	1,93	12	1	1	14
	2,00	12		5	17
	2,07	13	2	2	17
	2,13	8	1	6	15
	2,20	11	2	2	15
	2,27	3		4	7
	2,33	4	1	2	7
	2,40	10	2	9	21
	2,47	9	1	7	17
	2,53	10	1	7	18
	2,60	10		5	15
	2,67	7	1	5	13
	2,73	4		3	7
	2,80	1	2	2	5
	2,87			2	2
	2,93	3		2	5
	3,00	5	1	3	9
	3,07	1	1	1	3
	3,13	1			1
	3,20	2	1	2	5
	3,27			1	1
	3,47	2			2
	3,53	1		1	2
	3,73	2			2
	4,00		1		1
Total		168	25	91	284

Crosstabs

EK IX
ÖĞRETMENLERİN STRES DÜZEYLERİNE KAYNAKLIK YAPAN
YÖNETİCİ DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN PUANLARI

UYUM

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid ,00	8	2,8	2,8	2,8
1,00	3	1,1	1,1	3,9
2,00	9	3,2	3,2	7,0
3,00	10	3,5	3,5	10,6
4,00	9	3,2	3,2	13,7
5,00	2	,7	,7	14,4
6,00	8	2,8	2,8	17,3
7,00	7	2,5	2,5	19,7
8,00	4	1,4	1,4	21,1
9,00	10	3,5	3,5	24,6
10,00	6	2,1	2,1	26,8
11,00	14	4,9	4,9	31,7
12,00	8	2,8	2,8	34,5
13,00	12	4,2	4,2	38,7
14,00	11	3,9	3,9	42,6
15,00	6	2,1	2,1	44,7
16,00	21	7,4	7,4	52,1
17,00	14	4,9	4,9	57,0
18,00	18	6,3	6,3	63,4
19,00	18	6,3	6,3	69,7
20,00	14	4,9	4,9	74,6
21,00	15	5,3	5,3	79,9
22,00	6	2,1	2,1	82,0
23,00	9	3,2	3,2	85,2
24,00	9	3,2	3,2	88,4
25,00	15	5,3	5,3	93,7
26,00	10	3,5	3,5	97,2
27,00	8	2,8	2,8	100,0
Total	284	100,0	100,0	
Total	284	100,0		

EK X
CİNSİYET DEĞİŞKENİNE GÖRE STRES DÜZEYİ PUANLARI

UYUM * CINS Crosstabulation

Count

		CINS		Total
		1,00	2,00	
UYU	,00	4	4	8
M	1,00	1	2	3
	2,00	4	5	9
	3,00	3	7	10
	4,00	5	4	9
	5,00	1	1	2
	6,00	3	5	8
	7,00	4	3	7
	8,00	2	2	4
	9,00	3	7	10
	10,00	2	4	6
	11,00	7	7	14
	12,00	5	3	8
	13,00	6	6	12
	14,00	5	6	11
	15,00	5	1	6
	16,00	10	11	21
	17,00	7	7	14
	18,00	7	11	18
	19,00	11	7	18
	20,00	9	5	14
	21,00	8	7	15
	22,00	1	5	6
	23,00	5	4	9
	24,00	3	6	9
	25,00	5	10	15
	26,00	6	4	10
	27,00	4	4	8
Total		136	148	284

EK XI
YAŞ DEĞİŞKENİNE GÖRE STRES DÜZEYİ PUANLARI

UYUM * YAS Crosstabulation

Count

		YAS			Total
		1,00	2,00	3,00	
UYU	,00	1	5	2	8
M	1,00		2	1	3
	2,00	2	3	4	9
	3,00	1	9		10
	4,00	1	6	2	9
	5,00		2		2
	6,00		2	6	8
	7,00	1	4	2	7
	8,00		3	1	4
	9,00	2	7	1	10
	10,00	2	3	1	6
	11,00	2	6	6	14
	12,00	2	4	2	8
	13,00	2	4	6	12
	14,00	2	4	5	11
	15,00	1	3	2	6
	16,00	3	9	9	21
	17,00	2	5	7	14
	18,00	2	4	12	18
	19,00		10	8	18
	20,00	3	5	6	14
	21,00	3	5	7	15
	22,00	1		5	6
	23,00	1	4	4	9
	24,00	2	2	5	9
	25,00		7	8	15
	26,00	4	2	4	10
	27,00		2	6	8
Total		40	122	122	284

EK XII
MEDENİ DURUM DEĞİŞKENİNE GÖRE STRES DÜZEYİ PUANLARI

UYUM * MEDENI Crosstabulation

Count

		MEDENI			Total
		1,00	2,00	3,00	
UYU	,00	6	1	1	8
M	1,00	3			3
	2,00	8	1		9
	3,00	8	2		10
	4,00	7	1	1	9
	5,00	1	1		2
	6,00	7		1	8
	7,00	7			7
	8,00	4			4
	9,00	6	4		10
	10,00	4	1	1	6
	11,00	10	3	1	14
	12,00	7	1		8
	13,00	11		1	12
	14,00	8	3		11
	15,00	5	1		6
	16,00	17	3	1	21
	17,00	14			14
	18,00	17	1		18
	19,00	15	2	1	18
	20,00	13	1		14
	21,00	13	1	1	15
	22,00	6			6
	23,00	8	1		9
	24,00	9			9
	25,00	12	2	1	15
	26,00	6	4		10
	27,00	7	1		8
Total		239	35	10	284

EK XIII
MESLEKİ KIDEM DEĞİŞKENİNE GÖRE STRES DÜZEYİ PUANLARI

UYUM * KIDEM Crosstabulation

Count

		KIDEM			Total
		1,00	2,00	3,00	
UYU	,00	1	6	1	8
M	1,00	1	2		3
	2,00	2	3	4	9
	3,00	6	4		10
	4,00	3	1	5	9
	5,00		2		2
	6,00	1	2	5	8
	7,00	2	4	1	7
	8,00		1	3	4
	9,00	4	5	1	10
	10,00	1	5		6
	11,00	2	10	2	14
	12,00	2	3	3	8
	13,00	4	3	5	12
	14,00	2	4	5	11
	15,00	2	3	1	6
	16,00	6	7	8	21
	17,00	1	6	7	14
	18,00	2	4	12	18
	19,00	6	5	7	18
	20,00	2	8	4	14
	21,00	6	2	7	15
	22,00	1	1	4	6
	23,00	2	7		9
	24,00	2	3	4	9
	25,00		7	8	15
	26,00	4	3	3	10
	27,00		3	5	8
Total		65	114	105	284

EK XIV
BRANŞ DEĞİŞKENİNE GÖRE STRES DÜZEYİ PUANLARI

UYUM * BRANS Crosstabulation

Count

		BRANS			Total
		1,00	2,00	3,00	
UYU	,00	6		2	8
M	1,00	1		2	3
	2,00	5	1	3	9
	3,00	4		6	10
	4,00	5		4	9
	5,00	1		1	2
	6,00	5		3	8
	7,00	3		4	7
	8,00	2		2	4
	9,00	4	1	5	10
	10,00	4	1	1	6
	11,00	5		9	14
	12,00	3	1	4	8
	13,00	6	2	4	12
	14,00	4		7	11
	15,00	5		1	6
	16,00	14	4	3	21
	17,00	7	2	5	14
	18,00	13	2	3	18
	19,00	11	3	4	18
	20,00	10	3	1	14
	21,00	10	1	4	15
	22,00	5	1		6
	23,00	5	1	3	9
	24,00	5		4	9
	25,00	13		2	15
	26,00	5	1	4	10
	27,00	7	1		8
Total		168	25	91	284

EK XV
İŞ STRESİ DÜZEYLERİNE İLİŞKİN VARYANS ANALİZİ VE t- TESTİ
SONUÇLARININ SPSS ÇIKTILARI

T-Test

Group Statistics

	CINS	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
STRESS	1,00	136	2,1794	,4886	4,190E-02
	2,00	148	2,3419	,5176	4,255E-02

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances	
		F	Sig.
STRESS	Equal variances assumed	,161	,689
	Equal variances not assumed		

		t-test for Equality of Means						
		t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Mean	
							Lower	Upper
STRESS	Equal variances assumed	-2,714	282	,007	-,1625	5,986E-02	-,2803	-4,47E-02
	Equal variances not assumed	-2,721	281,793	,007	-,1625	5,971E-02	-,2800	-4,49E-02

Means

Case Processing Summary

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
STRESS * YAS	284	100,0%	0	,0%	284	100,0%

Report

STRESS

1,00	Mean	2,1367
	N	40
	Std. Deviation	,4968
2,00	Mean	2,2743
	N	122
	Std. Deviation	,4779
3,00	Mean	2,2956
	N	122
	Std. Deviation	,5412
Total	Mean	2,2641
	N	284
	Std. Deviation	,5096

Oneway

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
STRESS	Between Groups	,784	2	,392	1,514	,222
	Within Groups	72,703	281	,259		
	Total	73,487	283			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Dependent Variable: STRESS

Tukey HSD

(I) YAS	(J) YAS	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
1,00	2,00	-,1377	,093	,298	-,3549	7,956E-02
	3,00	-,1590	,093	,199	-,3762	5,825E-02
2,00	1,00	,1377	,093	,298	-7,96E-02	,3549
	3,00	-2,13E-02	,065	,943	-,1739	,1313
3,00	1,00	,1590	,093	,199	-5,82E-02	,3762
	2,00	2,131E-02	,065	,943	-,1313	,1739

Homogeneous Subsets

STRESS

Tukey HSD^{a,b}

YAS	N	Subset for alpha =
		.05
		1
1,00	40	2,1367
2,00	122	2,2743
3,00	122	2,2956
Sig.		,144

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

- Uses Harmonic Mean Sample Size = 72,475
- The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

Means

Case Processing Summary

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
STRESS *	284	100,0%	0	,0%	284	100,0%
MEDENI						

Report

STRESS

1,00	Mean	2,2711
	N	239
	Std. Deviation	,4936
2,00	Mean	2,1886
	N	35
	Std. Deviation	,5501
3,00	Mean	2,3600
	N	10
	Std. Deviation	,7392
Total	Mean	2,2641
	N	284
	Std. Deviation	,5096

Oneway

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
STRESS	Between Groups	,303	2	,152	,583	,559
	Within Groups	73,184	281	,260		
	Total	73,487	283			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Dependent Variable: STRESS

Tukey HSD

(I) MEDENI	(J) MEDENI	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
1,00	2,00	8,256E-02	,092	,644	-,1339	,2990
	3,00	-8,89E-02	,165	,852	-,4749	,2972
2,00	1,00	-8,26E-02	,092	,644	-,2990	,1339
	3,00	-,1714	,183	,617	-,6003	,2574
3,00	1,00	8,887E-02	,165	,852	-,2972	,4749
	2,00	,1714	,183	,617	-,2574	,6003

Homogeneous Subsets

STRESS

Tukey HSD^{a,b}

MEDENI	N	Subset for alpha = .05
		1
2,00	35	2,1886
1,00	239	2,2711
3,00	10	2,3600
Sig.		,496

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

- Uses Harmonic Mean Sample Size = 22,598
- The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

Means

Case Processing Summary

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
STRESS * KIDEM	284	100,0%	0	,0%	284	100,0%

Report

STRESS

1,00	Mean	2,2708
	N	65
	Std. Deviation	,4414
2,00	Mean	2,2895
	N	114
	Std. Deviation	,5307
3,00	Mean	2,2324
	N	105
	Std. Deviation	,5282
Total	Mean	2,2641
	N	284
	Std. Deviation	,5096

Oneway

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
STRESS	Between Groups	,182	2	0.0909636 2520611	,349	,706
	Within Groups	73,305	281	,261		
	Total	73,487	283			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Dependent Variable: STRESS

Tukey HSD

(I) KIDEM	(J) KIDEM	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
1,00	2,00	-1,87E-02	,079	,970	-,2048	,1673
	3,00	3,839E-02	,081	,883	-,1505	,2273
2,00	1,00	1,870E-02	,079	,970	-,1673	,2048
	3,00	5,709E-02	,069	,687	-,1048	,2190
3,00	1,00	-3,84E-02	,081	,883	-,2273	,1505
	2,00	-5,71E-02	,069	,687	-,2190	,1048

Homogeneous Subsets

STRESS

Tukey HSD^{a,b}

KIDEM	N	Subset for alpha =
		.05
		1
3,00	105	2,2324
1,00	65	2,2708
2,00	114	2,2895
Sig.		,736

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 89,073

b. The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

Means

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
STRESS * BRANS	284	100,0%	0	,0%	284	100,0%

Report

STRESS

1,00	Mean	2,2286
	N	168
	Std. Deviation	,5022
2,00	Mean	2,2933
	N	25
	Std. Deviation	,6383
3,00	Mean	2,3216
	N	91
	Std. Deviation	,4838
Total	Mean	2,2641
	N	284
	Std. Deviation	,5096

Oneway

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
STRESS	Between Groups	,534	2	,267	1,029	,359
	Within Groups	72,953	281	,260		
	Total	73,487	283			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Dependent Variable: STRESS

Tukey HSD

(I) BRANS	(J) BRANS	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
1,00	2,00	-6,48E-02	,109	,824	-,3208	,1912
	3,00	-9,30E-02	,066	,339	-,2485	6,239E-02
2,00	1,00	6,476E-02	,109	,824	-,1912	,3208
	3,00	-2,83E-02	,115	,967	-,2979	,2414
3,00	1,00	9,304E-02	,066	,339	-6,24E-02	,2485
	2,00	2,828E-02	,115	,967	-,2414	,2979

Homogeneous Subsets

STRESS

Tukey HSD^{a,b}

BRANS	N	Subset for alpha = .05
		1
1,00	168	2,2286
2,00	25	2,2933
3,00	91	2,3216
Sig.		,617

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

- Uses Harmonic Mean Sample Size = 52,686
- The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

EK XV
ÖĞRETMENLERİN STRES DÜZEYLERİNE KAYNAKLIK YAPAN
YÖNETİCİ DAVRANIŞLARINA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN VARYANS
ANALİZİ ve t- TESTİ SONUÇLARININ SPSS ÇIKTILARI

Frequencies

Statistics

	N	
	Valid	Missing
UYGRUP	284	0

UYGRUP

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1,00	110	38,7	38,7	38,7
2,00	102	35,9	35,9	74,6
3,00	72	25,4	25,4	100,0
Total	284	100,0	100,0	
Total	284	100,0		

T-Test

Group Statistics

	CINS	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
UYUM	1,00	136	15,2353	7,2247	,6195
	2,00	148	14,8311	7,6553	,6293

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances	
		F	Sig.
UYUM	Equal variances assumed	1,392	,239
	Equal variances not assumed		

Independent Samples Test

		t-test for Equality of Means						
		t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Mean	
							Lower	Upper
UYUM	Equal variances assumed	,457	282	,648	,4042	,8852	-1,3382	2,1467
	Equal variances not assumed	,458	281,795	,647	,4042	,8830	-1,3340	2,1424

Means

Case Processing Summary

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
UYUM *	284	100,0%	0	,0%	284	100,0%
YAS						

Report

UYUM

1,00	Mean	15,2250
	N	40
	Std. Deviation	7,2377
2,00	Mean	13,1967
	N	122
	Std. Deviation	7,6446
3,00	Mean	16,7869
	N	122
	Std. Deviation	6,9058
Total	Mean	15,0246
	N	284
	Std. Deviation	7,4418

Oneway

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
UYUM	Between Groups	788,115	2	394,057	7,439	,001
	Within Groups	14884,713	281	52,971		
	Total	15672,827	283			

Multiple Comparisons

Dependent Variable: UYUM

Tukey HSD

(I) YAS	(J) YAS	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
1,00	2,00	2,0283	1,326	,277	-1,0796	5,1362
	3,00	-1,5619	1,326	,466	-4,6698	1,5460
2,00	1,00	-2,0283	1,326	,277	-5,1362	1,0796
	3,00	-3,5902*	,932	,000	-5,7742	-1,4062
3,00	1,00	1,5619	1,326	,466	-1,5460	4,6698
	2,00	3,5902*	,932	,000	1,4062	5,7742

*. The mean difference is significant at the .05 level.

Homogeneous Subsets

UYUM

Tukey HSD^{a,b}

YAS	N	Subset for alpha = .05	
		1	2
2,00	122	13,1967	
1,00	40	15,2250	15,2250
3,00	122		16,7869
Sig.		,214	,400

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

- Uses Harmonic Mean Sample Size = 72,475
- The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

Means

Case Processing Summary

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
UYUM *	284	100,0%	0	,0%	284	100,0%
MEDENI						

Report

UYUM

1,00	Mean	15,1799
	N	239
	Std. Deviation	7,3654
2,00	Mean	14,6857
	N	35
	Std. Deviation	7,9067
3,00	Mean	12,5000
	N	10
	Std. Deviation	7,9057
Total	Mean	15,0246
	N	284
	Std. Deviation	7,4418

Oneway

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
UYUM	Between Groups	73,521	2	36,761	,662	,517
	Within Groups	15599,306	281	55,514		
	Total	15672,827	283			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Dependent Variable: UYUM

Tukey HSD

(I) MEDENI	(J) MEDENI	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
1,00	2,00	,4942	1,348	,929	-2,6662	3,6546
	3,00	2,6799	2,405	,505	-2,9565	8,3163
2,00	1,00	-,4942	1,348	,929	-3,6546	2,6662
	3,00	2,1857	2,672	,692	-4,0757	8,4471
3,00	1,00	-2,6799	2,405	,505	-8,3163	2,9565
	2,00	-2,1857	2,672	,692	-8,4471	4,0757

Homogeneous Subsets

UYUM

Tukey HSD^{a,b}

MEDENI	N	Subset for alpha = .05
		1
3,00	10	12,5000
2,00	35	14,6857
1,00	239	15,1799
Sig.		,448

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

a. Uses Harmonic Mean Sample Size = 22,598

b. The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

Means

Case Processing Summary

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
UYUM * KIDEM	284	100,0%	0	,0%	284	100,0%

Report

UYUM

1,00	Mean	13,9385
	N	65
	Std. Deviation	7,4705
2,00	Mean	14,3421
	N	114
	Std. Deviation	7,7149
3,00	Mean	16,4381
	N	105
	Std. Deviation	6,9586
Total	Mean	15,0246
	N	284
	Std. Deviation	7,4418

Oneway

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
UYUM	Between Groups	339,568	2	169,784	3,111	,046
	Within Groups	15333,259	281	54,567		
	Total	15672,827	283			

Means

Case Processing Summary

	Cases					
	Included		Excluded		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
UYUM * BRANS	284	100,0%	0	,0%	284	100,0%

Report

UYUM

1,00	Mean	15,9286
	N	168
	Std. Deviation	7,5141
2,00	Mean	17,1600
	N	25
	Std. Deviation	5,3904
3,00	Mean	12,7692
	N	91
	Std. Deviation	7,3274
Total	Mean	15,0246
	N	284
	Std. Deviation	7,4418

Oneway

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
UYUM	Between Groups	714,171	2	357,085	6,708	,001
	Within Groups	14958,657	281	53,234		
	Total	15672,827	283			

Post Hoc Tests

Multiple Comparisons

Dependent Variable: UYUM

Tukey HSD

(I) BRANS	(J) BRANS	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
1,00	2,00	-1,2314	1,564	,711	-4,8971	2,4342
	3,00	3,1593*	,950	,003	,9336	5,3851
2,00	1,00	1,2314	1,564	,711	-2,4342	4,8971
	3,00	4,3908*	1,648	,021	,5295	8,2521
3,00	1,00	-3,1593*	,950	,003	-5,3851	-,9336
	2,00	-4,3908*	1,648	,021	-8,2521	-,5295

*. The mean difference is significant at the .05 level.

Homogeneous Subsets

UYUM

Tukey HSD^{a,b}

BRANS	N	Subset for alpha = .05	
		1	2
3,00	91	12,7692	
1,00	168	15,9286	15,9286
2,00	25		17,1600
Sig.		,067	,662

Means for groups in homogeneous subsets are displayed.

- Uses Harmonic Mean Sample Size = 52,686
- The group sizes are unequal. The harmonic mean of the group sizes is used. Type I error levels are not guaranteed.

KAYNAKÇA

Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ve Eğitim Bilimleri Enstitüsü
"Tez Yazım Yönergesi". Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Anderson, K.J. **Arousal and the inverted U Hypothesis: A critique of Neiss's**
"reconceptualizing arousal." Psychological Bulletin 107: 96-100. 1990.

Bacanlı Hasan . "Kaygının Kaynakları" **Eğitim Yönetimi Dergisi**, Sayı:17
(Kış-1999) s.79-84

Balaban Jale. "**Örgütsel stress kaynaklarının çalışanlar üzerindeki uygulaması**".
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, SBE, 1998

_____."Temel Eğitimde Öğretmenlerin Stres Kaynakları ve Başa Çıkma
Teknikleri"Pamukkale Üniversitesi **Eğitim Fakültesi Dergisi**, Sayı: 7 (Özel
Salyı, 2000) s.175-182

Baltaş Acar ve Zuhul Baltaş. **Stres ve başa çıkma yolları**. 15. Basım. İstanbul: Remzi
Kitabevi., 1995.

Balcı Ali, **Öğretim Elemanının İş Stresi : Kuram ve Uygulama**, Birinci Basım..
Ankara: Nobel Yayın Dağıtım Ltd.Şti., 2000

_____. **Örgütsel Gelişme: Kuram ve Uygulama**, İkinci Basım. Ankara: Pegem.
Yayıncılık, 2000

Çetin, Filiz, Şaban Çetin. "İlköğretim Okullarına Sınıf Öğretmeni Olarak Atanan Branş
Öğretmenlerinin Meslekle İlgili Sorunları" **Milli Eğitim Dergisi**, Sayı:145
(Ocak –Mart 2000) s.58

Dunn, J. P., and Cobb, S., "Frequency of Peptic Ulcer Among Executives, Craftsmen,
Foremen" . **Journal of Occupational Medicine** : 4 (1962) pp 343-348

Friedman, M., and Rosenman, R. H. **Type A behavior and your heart**. New York:
Knopf. 1974.

Haynes, S. , and Feinleib, M. **Women, work and coronary heart disease:**
Prospective findings form the Framingham heart study. American Journal of
Public Health 70: 133-141. 1980.

Holmes, T.H., and Rahe, R.H., "The Social Readjustment Rating Scale" **Journal of Psychosomatic Research** 11: 1967, pp 213-218.

Karasar Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Ankara: Sanem Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş., 1991

_____. **Araştırmada Rapor Hazırlama**, Ankara: Sanem Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A.Ş., 1991

Kirel, Çiğdem., "Örgütlerdeki stress kaynaklarının kadınlar üzerindeki etkileri ve Eskişehir bölgesinde uygulama çalışması". Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi. SBE 1991.

Kienan, G. "Decision making under stress" Scanning of alternatives under controllable threats. **Journal of Personality and Psychology** (1987) 52: 639-644.

Kobasa, S.C. "Stressful life events, personality, and health: An inquiry into hardiness" **Journal of Personality and Social Psychology** (1979) 37: 1-11

Köknel, Özcan. **Kaygıdan Mutluluğa: Kişilik**, 14. Basım. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi., 1997

Lazarus, R.S. and Folkman, S. **Stress appraisal, and coping**. New York: Springer 1984.

Mihçioğlu, Cemal. **Yönetimde İnsan İlişkileri Ders Notları**. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1985.

Miller, T.L., "Perception of Work Related Stress Among Principals As Related To Belief System and Perception of Bureaucratization of School District" **Dissertation Abstract International**. (August 1991) 52-2

O'Neill, C. And Zeichner, "A Working Women: A study of relationships between stress", Coping and health. Paper presented at the Meetings of the **Society of Behavioral Medicine**. Philadelphia: May. 1984.

Özdemir Asım. "Öğretmenlerin streslerinin azaltılmasında Okul Müdürlerinin Rolü"
Milli Eğitim Dergisi, Sayı :138 (Nisan-Haziran 1998),s.6-12.

Pehlivan, İnayet. **İş Yaşamında Stres**. 1. Baskı. Ankara: Pegem Yayınları., 2000.

Seliger, S. **Stress can be good for you**. New York. August 2. 1982.

Şanal Mustafa. "Toplumssal Değişim Süreci İçerisinde Öğretmen ve Öğretmen
Rollerindeki Değişmeler" **Eğitim Yönetimi Dergisi**, Sayı: 17 (Güz 1999)
s.17-25

Williams, R.B., Jr. "An untrusting heart" **The Sciences**, (September/ October 1984) pp.
30-36.